

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Bc. Petr Jonák

Veřejnoprávní ochrana drobného klienta finančních služeb

Diplomová práce

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Veřejnoprávní ochrana drobného klienta finančních služeb vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 31. března 2013

Petr Jonák

Mé poděkování patří vedoucímu práce JUDr. Michaelu Kohajdovi, Ph. D. za odborný dohled a cenné připomínky k vypracování této práce.

Obsah

Úvod.....	7
1. Definice pojmů	9
1.1 Drobný klient	9
1.1 Finanční služba	11
2. Ochrana dlužníka.....	12
2.1 Prameny právní úpravy	12
2.2 Směrnice Rady 85/577/EHS o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory.....	12
2.3 Směrnice Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.....	13
2.3.1 Rozhodnutí německého spolkového soudu sp. zn. XI ZR 388/10	15
2.4 Směrnice rady 87/102/EHS o sblížení zákonů a dalších právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru ve znění pozdějších novelizací.....	18
2.4.1 Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru	18
2.5 Směrnice rady 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru.....	20
2.5.1 Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru	20
2.5.1.1 Informační povinnost.....	21
2.5.1.2 Roční průměrná sazba nákladů	24
2.5.1.3 Právo na odstoupení od smlouvy	27
2.5.1.4 Právo na předčasné splacení úvěru	27
2.5.1.5 Problematika vázaných spotřebitelských úvěrů.....	28
2.5.1.6 Zprostředkovatel spotřebitelského úvěru.....	29
2.5.2 Novela zákona o spotřebitelském úvěru, vyhlášené jako zákon č. 43/2013 Sb. 30	
2.5.2.1 Posouzení úvěruschopnosti žadatele.....	30

2.5.2.2	Použití směnek při sjednávání spotřebitelského úvěru	30
2.5.2.3	Zajištění spotřebitelského úvěru nemovitostí	31
2.5.2.4	Použití telefonního čísla s vyšší než běžnou cenou	31
2.5.2.5	Zpřísnění a zpřesnění úpravy zprostředkovatele úvěru	32
2.5.3	Zákon č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení.....	33
2.5.3.1	Rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách	33
3.	Ochrana vkladatele	35
3.1	Oprávnění přijímat vklady	35
3.1.1	Družstevní záložny	35
3.1.2	Banky.....	35
3.2	Pojištění vkladů.....	37
3.2.1	Historický exkurs.....	37
3.2.2	Význam pojištění vkladů	38
3.2.3	Právní předpisy	39
3.2.3.1	Směrnice 94/19/ES a 2009/14/ES o systémech pojištění vkladů.....	39
3.2.3.2	Zákon č. 158/1989 Sb., o bankách a spořitelnách.....	40
3.2.3.3	Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.....	41
3.2.4	Fond pojištění vkladů	43
3.2.4.1	Předmět pojištění a výše náhrady	43
3.2.4.2	Příspěvek do fondu	44
3.3	Bankovní tajemství	45
3.3.1	Unijní legislativa	45
3.3.2	Úprava v zákoně o bankách.....	46
3.3.2.1	Průlomové do bankovního tajemství	46
	Závěr	48
	Bibliografie	50

Seznam zkratk

ČSOB – Československá obchodní banka

DM – Německá marka

FPV – Fond pojištění vkladů

CHF – Švýcarský frank

OECD - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OZ – Občanský zákoník

p. a. – per annum

RPSN – roční procentní sazba nákladů

SEU – Smlouva o Evropské unii

SFEU – Smlouva o fungování Evropské unie

Úvod

Význam finančních služeb v posledních letech nepochybně roste v přímé souvislosti s rostoucím zadlužením českých domácností. Ty na jedné straně sice bohatnou, ne však natolik, aby si všechny mohly dovolit hradit své materiální potřeby ze svých zdrojů, což vede k nezbytnosti čerpání úvěrů. Na opačné straně musí samozřejmě existovat osoby, které naopak disponují úsporami, které u finančních institucí ukládají.

Média pravidelně přinášejí informace o klientech finančních služeb, kteří se díky vlastní nevědomosti či nerozvážností rozhodnou řešit složitou finanční situaci způsobem, který jejich problém ještě prohloubí. Tuto skutečnost také potvrzuje průzkum OECD zaměřený na úroveň finanční gramotnosti ve 14 vybraných státech. Tento průzkum, kterého se zúčastnilo nejméně 1000 respondentů z každé zkoumané země, obsahoval 8 základních otázek týkajících se nakládání s penězi či braní úvěrů. Pouze 57% respondentů z České republiky bylo schopno odpovědět správně alespoň na 6 otázek.¹

O problémech občanů se splácením spotřebitelských úvěrů svědčí také celkový vývoj využití institutu oddlužení (tzv. osobní bankrot) a bohužel také exekucí. Od nabytí účinnosti zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), který zavedl institut oddlužení, počet oddlužení neustále stoupá každým rokem. Do dne 20. června 2012 bylo podle statistiky ISIR (Insolvenční rejstřík) podáno celkem 44 814 dlužnických insolvenčních návrhů spojených s návrhem na oddlužení, přičemž u 21 929 z nich bylo vydáno rozhodnutí o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře.²

Ke dni 30. června 2012 působilo v České republice přes 35 000 subjektů, které mělo vedenou vázanou živnost poskytování nebo zprostředkování úvěru³. I z tohoto relativně velkého počtu subjektů poskytujících úvěry, potažmo vysoké nabídky lze usuzovat, že trh úvěrů je dynamickým podnikatelským odvětvím.

¹ ATKINSON, A. and MESSY F., *Measuring Financial Literacy: Results of the OECD* [online], OECD Publishing. 2012-03-26 [cit. 2012-12-12] Dostupné na <http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/measuring-financial-literacy_5k9csfs90fr4-en> s. 10

² Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k zákonu č. 43/2013*. Sněmovní tisk 781/0 [online]. Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna, Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=781&O=6>>

³ MEJSTRÍK, Michal a Petr TEPLÝ. *Navigátor bezpečného úvěru*. [online]. Fakulta sociálních věd UK, 2012 [cit. 2012-12-10]. Dostupné na <<http://navigatoruveru.cz/dokumenty/Studie.pdf>> s. 63

Na neutěšenou situaci na trhu spotřebitelských úvěrů upozorňuje pravidelně Česká obchodní inspekce. V roce 2012 provedla inspekce 255 kontrol u 175 firem a 80 fyzických osob. Porušení obecně závazných právních předpisů zjistili inspektoři v průběhu 142 kontrol, tedy v 55,7 procentech případů. Porušení zákona o spotřebitelském úvěru bylo zjištěno při 109 kontrolách, také jinak u 42,8 procenta z celkového počtu. Na základě kontrol uložili inspektoři za porušení obecně závazných právních předpisů 124 pokut v hodnotě 1,657 milionu korun. Za porušení zákona o spotřebitelském úvěru bylo uloženo 97 pokut v celkové výši 1,291 milionu.⁴

Na opačné straně stojí klienti banky, kteří svěřili bance své úspory. Každý si dnes může vybrat z široké nabídky jednotlivých bank a družstevních záložen. Aby případný krach finanční instituce neměl na klienty ničující dopad, měl by zákonodárce jeho vklady efektivním způsobem ochránit. Ze zmíněného vyplývá, že veřejnoprávní regulace finančních služeb je nezbytná.

Cílem této práce je analyzovat současnou právní úpravu ochrany drobného klienta finančních služeb. Metodou použitou při vypracování této práce je především analýza, kdy předmětnou právní úpravu rozkládám na jednotlivé části, které se stávají předmětem dalšího zkoumání. Podrobnější zkoumání těchto částí nám umožní lépe poznat právní úpravu ochrany drobného klienta jako celek. Kde je to účelné, využívám metodu srovnání v čase, případně porovnávám stupeň ochrany poskytované jednotlivými právními úpravami.

Práce je zpracována k právnímu stavu dne 20. března 2013. Je členěna do tří kapitol. V první kapitole vymezují rozsah zkoumané oblasti. Následují dvě stěžejní kapitoly, ve kterých nejprve analyzují současnou ochranu drobného klienta, který žádá o úvěr či jej čerpá. Na ní následuje kapitola, která zkoumá ochranu vkladatele a jeho vkladu u banky či družstevní záložny.

⁴ CECHL, Pavel. *Polovina spotřebitelských úvěrů klame. Padly statistické pokuty*. [online]. Týden.cz 2013-02-21 [cit. 2013-03-16]. Dostupné na <http://www.tyden.cz/rubriky/byznys/osobni-finance/polovina-spotrebitelskych-uveru-klame-padly-staticove-pokuty_261825.html>

1. Definice pojmů

1.1 Drobný klient

Dle Ottova slovníku naučného pochází pojem klient už z dob starověkého Říma⁵. Klienti byli příslušníky nižší třídy obyvatelstva požívající ochrany mocných patricijských rodů. *Mezi klientem a patronem panoval vůbec pevný přátelský svazek, založený na vzájemné oddanosti a podpoře. Ani chráněnci ani ochránce nesměli proti sobě u soudu svědčiti a jakýmkoliv způsobem svazek klientely rušiti*⁶.

V současnosti pojem „klient“ používá jak zákonodárce, např. v zákoně o platebním styku, tak se vyskytuje ve všeobecných obchodních podmínkách jednotlivých finančních institucí. Všeobecné obchodní podmínky Československé obchodní banky, a. s. v bodě 2 za klienta považují „právnickou nebo fyzickou osobou, jíž ČSOB poskytuje bankovní služby“⁷, podobně definuje klienta i GE Money Bank, a. s., která klienta označuje jako „fyzickou či právnickou osobu, jíž Banka poskytuje na smluvním základě bankovní produkty a služby“⁸

Nejširší definici klienta ve svých všeobecných obchodních podmínkách nejspíše uvádí družstevní záložna CREDITAS: „Klientem se rozumí fyzická nebo právnická osoba, která vstoupila do jednání se Záložnou ohledně uzavření Smlouvy, nebo která je ve smluvním vztahu se Záložnou na základě takové již uzavřené Smlouvy, nebo má se Záložnou jiný smluvní vztah, případně vztah obdobný či jiný vztah související s poskytováním Finančních služeb (např. osoba, která je Disponentem, Zmocněncem či Jednající osobou), případně jiný subjekt splňující uvedené.“⁹

Jak bylo zmíněno, pojem „klient“ zákony používají, nikde nenalezneme jeho zákonnou definici. Za nejbližším zákonem definovaným pojmem považují pojem „spotřebitel“.

⁵ „client“ se objevuje už v Zákoně dvanácti desek

⁶ *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Praha: Paseka, 1998. ISBN 80-720-3117-1. s. 377

⁷ ČSOB, a. s. *Všeobecné obchodní podmínky*. [online]. 2011-02-01 [cit. 2012-12-14]. Dostupné z: <http://www.csob.cz/cz/csob/Obchodni-podminky/Stranky/Vseobecne-obchodni-podminky.aspx> s. 1

⁸ GE Money Bank, a. s. *Všeobecné obchodní podmínky*. [online]. 2012-01-01 [cit. 2012-12-14]. Dostupné z: <http://www.gemoney.cz/documents/cz/GEMB-VOP-2012-01-01.pdf> s. 26

⁹ Záložna CREDITAS, spořitelní družstvo *Všeobecné obchodní podmínky*. [online]. 2012-11-01 [cit. 2012-12-14]. Dostupné z: <https://www.creditas.cz/soubory/fcbe/CREDITAS-vseobecne-obchodni-podminky-od-1-11-2012.pdf> s. 1

Sekundární právo Evropské unie obsahuje v jednotlivých aktech následující definice spotřebitele:

"Spotřebitelem" je osoba, která si koupí nebo se zaváže, že si koupí, soubor služeb ("hlavní smluvní strana") nebo jakákoli osoba, jejímž jménem se hlavní smluvní strana zavazuje ke koupi souboru služeb ("ostatní příjemci") nebo jakákoli osoba, na kterou hlavní smluvní strana nebo ostatní příjemci převedou soubor služeb ("příjemce").¹⁰

"Spotřebitelem" je jakákoli fyzická osoba, která v transakcích spadajících do oblasti působnosti této směrnice jedná za účelem, který nelze považovat za jeho podnikatelskou činnost nebo výkon povolání.¹¹

"Spotřebitelem" je fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely, které nespádají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání.¹²

Právě poslední definice se s minimálními obměnami (vždy při zachování shodného smyslu definice) objevuje i v novějších směrnicích č. 97/7/ES, o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku, č. 98/6/ES, o ochraně spotřebitelů při označování cen výrobků nabízených spotřebiteli, č. 99/4/ES, o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží, č. 2000/31/ES, o elektronickém obchodu, č. 2005/29/ES, o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a několika dalších.

Do občanského zákoníku byl pojem „spotřebitel“ zaveden novelou č. 367/2000 Sb., která transponovala do našeho právního řádu směrnici 93/13/EHS.

V současnosti účinný § 52 odst. 3 OZ definuje spotřebitele následovně: „Spotřebitelem je fyzická osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.“

Definovat spotřebitele neopomíná ani nový občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. V § 419 podává definici následovně: *Spotřebitelem je každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním tak jedná.* Nový občanský zákoník

¹⁰ Čl. 2 odst. 4 Směrnice 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy

¹¹ Čl. 2 Směrnice 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory

¹² Čl. 2 Směrnice 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách

vyměnil pojem „fyzická osoba“ za pojem „člověk“, což je v souladu s novým pojetím soukromého práva a nijak nemění původní význam definice. Zákonodárci již definování spotřebitele problém nečiní a pojetí spotřebitele v novém kodexu je zcela v souladu s předlohou z unijního práva.

Pro potřeby této diplomové práce tak budu pod pojem „klient“ podřazovat fyzickou osobu, která ve vztahu nevystupuje v rámci své podnikatelské činnosti nebo výkonu povolání.

1.1 Finanční služba

Oblast finančních služeb je nesmírně široká. V ideálním případě (a neomezeném rozsahu) bych analyzoval ochranu drobného klienta nejen vystupujícího v pozici vkladatele a osoby, která si sjednává a čerpá úvěr. Za pozornost by stálo analyzovat také ochranu klienta poskytovanou zákonem č. 124/2002 Sb., o platebním styku, zákonem č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování a zákonem č. 219/1995 Sb., devizovým zákonem, který bude v nejbližší době doplněn novým zákonem o směnářské činnosti, který je v březnu 2013 v legislativním procesu. Významným počinem bylo schválení zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi. Již několik let je připravována směrnice o smlouvách o úvěru na bydlení, která by měla upravit oblast hypotéčních úvěrů.

Vědom si omezeného rozsahu této práce, rozhodl jsem se zpracovat podrobně aspekty veřejnoprávní ochrany klienta, který si sjednává spotřebitelský úvěr a ochrany klienta vkladatele, který svěruje své úspory bance, či jiné instituci oprávněné přijímat vklady. K tomuto rozhodnutí mě vede přesvědčení, že se jedná o dva logicky propojené světy. Navíc oblast spotřebitelských úvěrů v posledních měsících prošla významnými legislativními změnami, které v příslušné kapitole samozřejmě zmiňuji. Rád bych tedy, aby tato práce byla pojímána jako podrobná analýza vybrané důležité části finančních služeb. Nemůže však pojímat úplně všechny oblasti, ve kterých právo drobnému klientu ochranu poskytuje.

2. Ochrana dlužníka

2.1 Prameny právní úpravy

Příští rok uplyne již deset let od vstupu České republiky do Evropské unie. Vedle řady nesporných výhod přináší členství také řadu povinností. Jednou z těch nejpodstatnějších je povinnost učinit vhodná obecná nebo zvláštní opatření k plnění závazků, které vyplývají ze Smluv nebo z aktů orgánů unie¹³, tedy příkladně řádně a včas implementovat směrnice.

Při tvorbě sekundární legislativy klade článek 114 Smlouvy o fungování Evropské unie na Komisi požadavek vysoké úrovně ochrany spotřebitele a přihlídnout k novému vývoji založenému na vědeckých poznatcích.

Plnohodnotně se SFEU ochraně spotřebitele věnuje v článku 169. V tomto článku bych poukázal především na dvě skutečnosti. Opatření přijatá na základě SFEU nebrání členským státům v zachování či zavádění přísnější úrovně ochrany. Tato opatření však musí být jednak slučitelná se Smlouvami a dále notifikována Komisi.

2.2 Směrnice Rady 85/577/EHS o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory

Jedná se o první ze série směrnic na ochranu spotřebitele. Předmětem je ochrana spotřebitele před smlouvami uzavřenými mimo prostory obvyklé k podnikání. Z věcné působnosti směrnice jsou článkem 2 vyjmuty smlouvy o pojištění a smlouvy o cenných papírech. Nejsou však vyjmuty například smlouvy o půjčce či úvěru.

Již na konci osmdesátých let, tak bylo posíleno postavení spotřebitelů ve finančních službách u smluv o úvěru sjednaných mimo prostory obvyklé k podnikání.

V judikátu *Crailsheimer Volksbank*¹⁴ rozhodl Evropský soudní dvůr odlišně od do té doby ustálené soudní praxe německých soudů, když judikoval, že v případě účasti třetí osoby jednající jménem nebo na účet dodavatele při sjednání nebo uzavření smlouvy nemůže být

¹³ Čl. 4 odst. 3 SEU

¹⁴ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 25. října 2005, *Crailsheimer Volksbank eG proti Klausovi Conradsovi Franku Schulzkemu a Petře Schulzke-Lösche, Joachimmu Nitschkemu*, C - 229/04

použití směrnice podřízeno podmínce, že dodavatel věděl nebo měl vědět, že smlouva byla uzavřena při podomním prodeji.

Německé vnitrostátní právní předpisy stanovily pro spotřebitele v případě odstoupení od smlouvy o půjčce povinnost nejen splatit částky získané na základě této smlouvy, ale zaplatit věřiteli ještě navíc úroky ve výši běžné na trhu. Soudní dvůr dospěl v rozsudku *Crailsheimer Volksbank* k závěru, že povinnost zaplatit úroky ve výši běžné na trhu je slučitelná s uvedenou směrnicí.

2.3 Směrnice Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách

Předmětem směrnice je dle článku 1 sblížit právní a správní předpisy členských států týkajících se úpravy nepřiměřených smluvních podmínek¹⁵ ve spotřebitelských smlouvách, jejichž podmínky nebyly individuálně sjednány, tedy tzv. adhezních smluv¹⁶. Právě pro oblast finančních služeb je užívání adhezních smluv velmi typické.

Pojem adhezních smluv je širší, než smlouvy spotřebitelské. Za smlouvy adhezní je možné označit všechny, při nichž ke vzniku smlouvy a stanovení jejího obsahu nedochází na základě jednání stran, ale obsah smlouvy je předem určen jednou ze stran. Za adhezní smlouvy je třeba proto považovat většinu bankovních obchodů, pojistných smluv, přepravních smluv apod.¹⁷

Článek 3 obsahuje generální klauzuli¹⁸: „Smluvní podmínka, která nebyla individuálně sjednána, je považována za nepřiměřenou, jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.“

Článek 8 směrnice 93/13 vyjadřuje typickou vlastnost směrnic týkajících se ochrany spotřebitelských práv a tou je metoda minimální harmonizace. Členské státy mohou přijmout nebo ponechat v platnosti přísnější ustanovení slučitelná se Smlouvou v oblasti působnosti této směrnice, aby zajistily nejvyšší stupeň ochrany spotřebitele.

¹⁵ Směrnice v jiných jazykových verzích užívají mírně odlišnou terminologii. Anglická užívá „unfair terms“ – *neférové podmínky* a německá „mißbräuchliche Klauseln“ – *zneužívající klauzule*.

¹⁶ Alternativně se užívá i termín „formulářové smlouvy“

¹⁷ Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k zákonu č. 367/2000*, Sněmovní tisk 465/0 [online]. Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna, Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=465&CT1=0>>

¹⁸ HOWELLS, Geraint, SCHULZE Reiner. *Modernising and harmonising consumer contract law*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2009, 322 s., ISBN 38-665-3082-9. s. 123

Trojice německých autorů Hans Schülke-Nölke, Christian Twigg-Flesner a Martin Ebers vytvořila komparativní studii zaměřenou na transpozici směrnice 93/13 do národních právních řádů 25 členských států Evropské unie.¹⁹ Cílem této práce není zevrubná komparace, přesto však zmiňme několik zajímavých odlišností vyplývajících ze studie.

Právní řády České republiky, Lotyšska a Nizozemí transponovaly článek 6 směrnice tak, že nepřiměřené podmínky spotřebitelských smluv jsou platné, pokud se spotřebitel jejich neplatnosti nedovolá. Autoři ve studii upozorňují, že taková právní úprava je v rozporu s judikaturou Evropského soudního dvora, jmenovitě případy *Océano*²⁰ či *Mostaza Claro*²¹.

V souvislosti s českou právní úpravou je třeba zmínit, že novela občanského zákoníku provedená zákonem č. 155/2010 Sb. tento rozpor odstranila a dle účinného občanského zákoníku jsou taková ujednání již absolutně neplatná.²²

Komparativní studie za druhé upozorňuje na nepřesnost v rakouské a nizozemské právní úpravě. Směrnice explicitně uvádí, že je nutné stanovit obecným způsobem kritéria pro posuzování nepřiměřeného charakteru smluvních podmínek. I přesto, že se směrnice užije i na formulářové smlouvy, které budou užity pouze jednou, generální klauzule rakouského a nizozemského se vztahuje pouze na všeobecné obchodní podmínky²³.

Do třetice je uváděn případ Švédska, které do své národní právní úpravy nezahrnulo kompletní přílohu směrnice obsahující demonstrativní výčet nepřiměřených ustanovení ve spotřebitelských smlouvách, což může vést ke zmatení Spotřebitele o jeho právech. Evropský soudní dvůr dovedl, že účel směrnice může být zachován i při neúplné transpozici přílohy, avšak za podmínky dostatečné právní ochrany spotřebitele jinými prostředky.²⁴

Ani česká právní úprava netransponovala do § 56 OZ všechna demonstrativně vyjmenovaná ujednání z přílohy směrnice 93/13. Výslovně jsou v § 56 odst. 3 uvedena pouze nepřiměřená ujednání A až K, což je o šest méně, než v původní směrnici. Chybí například

¹⁹ SCHULTE - NÖLKE, H. a kol. *EC Consumer Law Compendium: The consumer acquis and its transposition in the member state*. Munich: Sellier, European Law Publisher, 2008. 529 s. Dostupné na <http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/acquis/comp_analysis_en.pdf>

²⁰ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 27. června 2000, *Grupo Editorial SA proti Rocio Murciano Quintero a Salvat Editores SA proti José M. Sanchez Pradesovi, José Luis Copano Badillovi, Mohammed Berroanemu a Emilio Vinas Felixovi*, C - 240/98 až 244/98 *Océano*

²¹ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 27. dubna 2006, *Elisa María Claro proti Centro Móvil Milenium SL.*, C - 168/05

²² §55 odst. 2 Ujednání ve spotřebitelských smlouvách podle §56 jsou neplatná.

²³ „standard terms/Allgemeine Geschäftsbedingungen“

²⁴ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 7. května 2002, *Komise v. Švédsko*, C - 478/99

výslovné ustanovení, které by za nepřípustné ujednání považovalo automatickou prolongaci smlouvy na dobu určitou bez vyjádření spotřebitele (H), výhradu prodávajícího určovat, zda dodané zboží nebo poskytnutá služba je v souladu se smlouvou, nebo vyhrazení výlučného práva prodávajícímu vykládat jakoukoli podmínku smlouvy (M) nebo omezení povinnosti prodávajícího nebo poskytovatele dodržovat závazky, na které přistoupili jeho zástupci, nebo podmiňovat tyto závazky dodržením jiné zvláštní formality (N).

Vzhledem ke skutečnosti, že jak výčet nepřiměřených ustanovení v původní směrnici, tak v odstavci 3 občanského zákoníku mají pouze demonstrativní charakter, považují českou transpozici jako souladnou s evropským právem. Mé přesvědčení je navíc podepřeno již zmíněným judikátem Evropského soudního dvora sp. zn. C - 478/99 Komise v. Švédsko.

2.3.1 Rozhodnutí německého spolkového soudu sp. zn. XI ZR 388/10

V červnu roku 2011 rozhodoval německý Spolkový soudní dvůr²⁵ o nezákonnosti poplatku za vedení úvěrového účtu. I tuzemská média věnovala sporu dostatek pozornosti²⁶.

Žalovaná německá banka uzavírala s klienty formulářové smlouvy, do kterých podle konkrétní okolnosti zaměstnanec banky vepsal poplatek za vedení úvěrového účtu. V konkrétním posuzovaném případě to byla částka 2 EUR. Výše poplatku však pro posouzení nezákonnosti není rozhodující.

I německý občanský zákoník obsahuje svou transpozici směrnice 93/13/EHS o nepřiměřených ujednáních ve spotřebitelských smlouvách. Zatímco § 56 odst. 1 OZ uvádí, že „Spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran.“, podle § 307 německého občanského zákoníku platí, že „ujednání ve všeobecných obchodních podmínkách jsou neplatná, pokud v rozporu s požadavkem dobré víry nepřiměřeně znevýhodňují druhou smluvní stranu.“

Dle Hrudy působí použití pojmu dobrá víra v české právní úpravě poněkud *matoucím* dojmem, a v souladu s textem směrnice (a ostatně i jejím českým názvem) je nutné požadavek dobré víry vykládat jako požadavek přiměřenosti.²⁷

²⁵ Bundesgerichtshof

²⁶ FRÁNEK, Tomáš. *Konec poplatků za půjčky. Soud je bankám zakázal.* [online]. 2011-09-22 [cit. 2013-02-19]. Dostupné na <<http://aktualne.centrum.cz/finance/penize/clanek.phtml?id=714948>>

²⁷ HRUDA, Ondřej. Poplatek za vedení úvěrového účtu - mají mít i české banky důvod k obavám? *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 2, s. 57

Spolkový soudní dvůr dospěl ve svém rozhodnutí k názoru, že banka vede úvěrový účet nikoliv v zájmu klienta, který by výši svého dluhu byl sám schopen zjistit např. výpisem ze svého běžného bankovního účtu, ale vede jej naopak ve svém vlastním zájmu. Dle názoru soudu je to právě banka, která z účetní evidence splácení profituje. Vedení zvláštního úvěrového účtu není ani žádnou nezbytnou podmínkou pro poskytnutí úvěru. Na to postačí převedení peněžních prostředků na účet dlužníka či třetí osoby.

Soud se vypořádal i se skutečností, že s poplatkem za vedení úvěrového účtu počítají i některé německé právní předpisy, například nařízení o cenách, který uvádí, kdy se do výpočtu roční průměrné sazby nákladů zahrnují poplatky za vedení úvěrového účtu. Dle názoru soudu však z této samotné skutečnosti nelze dovodit, že by banky k vybírání takového poplatku byly oprávněny. I český zákon o spotřebitelském úvěru počítá ve výpočtu RPSN s poplatkem za vedení úvěrového účtu (více v kap. 2. 4. 1).

Dle Hrudy neexistuje důvod, který by a priori vylučoval úspěch obdobné žaloby podané v České republice.²⁸ Mareš očekává, že *vzhledem k přístupu některých bank lze legitimně očekávat, že v dohledné době bude problematika (ne)přípustnosti poplatku za vedení a správu úvěrového účtu autoritativně meritorně rozhodnuta i v ČR. V případech, kdy dotčená finanční instituce nevyhoví žádosti klienta o vrácení zaplaceného (a doposud nepromlčeného)*²⁹ poplatku a do budoucna nezastaví jeho další účtování, není totiž jiné cesty, jak se klient může domoci svého práva, než prostřednictvím soudní žaloby.³⁰

Hodnou zmínky se jeví aktivita advokáta Petra Němce, kterého článek Ondřeje Hrudy v Právních rozhledech podnítil k tomu, aby Komerční banku zažaloval o padesátikorunový poplatek, který mu banka účtuje za správu úvěrového účtu. Na svém blogu Petr Němec uvádí: „*Pokud svůj spor vyhraji, nebude to jen výhra jedné padesátikoruny, ale ukážu dalším desítkám tisíců klientů bank cestu, jak se mohou domoci poplatků zpět. Bankám tak jde o miliardy.*“³¹ Petru Němcovi se zatím nepodařilo domoci se meritorního rozhodnutí soudu, ani finančního arbitra. Banka však dobrovolně poplatky za vedení hypotečního úvěru vrátila

²⁸ Tamtéž

²⁹ S ohledem na skutečnost, že pro právní režim úvěrové smlouvy je sjednávána aplikace obchodního zákoníku, délka promlčecí doby bude čtyřletá.

³⁰ MAREŠ, David. *Nastává úsvit omezení poplatkového byznysu českých bank?* [online] ELAW.cz. 2013-02-11 [cit. 2013-02-19]. Dostupné na <<http://www.elaw.cz/obcanske-pravo/749-nastava-usvit-omezeni-poplatkoveho-byznysu-ceskych-bank.html>>

³¹ NĚMEC, Petr. *Proč se soudím o 50 Kč?* [online] Blog.Respekt.cz. 2012-09-04 [cit. 2013-02-19]. Dostupné na <<http://nemecpetr.blog.respekt.ihned.cz/c1-57324200-proc-se-soudim-o-50-kc>>

a dokonce uvedla, že je v jeho případě nebude nadále účtovat.³² Aktivita Petra Němce vyvrcholila vytvořením internetových stránek www.jdeto.de, kde jsou k dispozici postup a vzorové výzvy pro klienty, kteří se chtějí domoci na své bance vrácení sporného poplatku.

Jako zcela legitimní se nabízí otázka, mělo-li by případné zrušení poplatku za vedení úvěrového účtu v konečném důsledku na klienty finančních institucí pozitivní ekonomický dopad, nebo by si banka ztráty vynahradila zvýšením jiných poplatků.

Přípustné srovnání dle mého názoru nabízí telekomunikační trh. Od roku 2007 jsou na území Evropské unie regulovány ceny zahraničního roamingu³³. Situace před přijetím regulačních nařízení byla téměř neúnosná a volání ze zahraniční dovolené se pro běžného spotřebitele stávalo luxusní záležitostí. Jak velký prostor pro snižování cen v roamingu byl, ilustrují stropy maloobchodních cen za uskutečněná volání ze zahraničí. Původní nařízení z roku 2007 stanovovalo jako strop maloobchodní cenu 0,49 EUR za minutu odchozího hovoru. Nařízení 531/2012 ze dne 13. června 2012 stanovuje mobilním operátorům od 1. července 2014 maloobchodní cenu odchozího hovoru na maximální částku 0,19 EUR. Zahraniční roaming byl pro telefonní operátory srovnatelným „zlatým dolem“, jakým jsou pro banky v současnosti nejrůznější poplatky z poskytovaných služeb.

Argumenty odpůrců, že ze zrušení poplatku za vedení úvěrového účtu nebudou klienti finančních služeb profitovat, zkusím vyvrátit dvěma argumenty. Za prvé považuji za chybné rezignovat na jakoukoliv snahu bránit se proti nekalým praktikám banky, či jakékoliv podobné silnější smluvní strany.

Za druhé jsem přesvědčen, že ekonomický prospěch ze zrušení poplatku by nebyl vykompenzován adekvátním zvýšením jiných plateb odváděných bance. Poplatek za vedení úvěrového účtu u ČSOB začíná na 150,- Kč měsíčně, ale vedení hypotéčního úvěrového účtu může klienta stát až 320,- Kč měsíčně.³⁴ Nejpravděpodobnější protireakcí finanční instituce by bylo zvýšení úrokové sazby nebo jiného stávajícího poplatku, protože dle mého názoru se v české realitě bankovních poplatků již jen stěží najde nějaký, který ještě banky nevymyslely a nezavedly. Úrok je z hlediska ekonomické teorie formou ceny. A jelikož ceny již nejsou

³² NĚMEC, Petr. *Kauza POPLATEK: Získán první bod, avšak o vítězi není stále rozhodnuto* [online]. 2012-09-19 [cit. 2013-02-20]. Dostupné na <<http://www.bankovnipoplatky.com/kaucha-poplatek-ziskan-prvni-bod-avsak-o-vitezi-neni-stale-rozhodnuto-18476.html>>

³³ Nařízení 717/2007, nařízení 544/2009 a nařízení 531/2012

³⁴ ČSOB, a. s. *Sazebník pro fyzické osoby - občany*. [online]. 2013-02-01 [cit. 2013-02-19]. Dostupné na <<http://www.csob.cz/cz/Csob/Sazebniky/Stranky/Sazebnik-pro-fyzicke-osoby-obcany.aspx>>

určovány nákladovou metodou, ale trhem, jsem přesvědčen, že by zvýšení úrokové sazby, pro klienty nejcitlivějšího faktoru při rozhodování o volbě banky, nebylo tak razantní.

2.4 Směrnice rady 87/102/EHS o sblížení zákonů a dalších právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru ve znění pozdějších novelizací

Harmonizaci právních předpisů byla na evropské úrovni podrobena také oblast spotřebitelských úvěrů. Směrnice rady 87/102/EHS se spolu s pozdějšími novelizacemi směrnicemi 90/88/EHS a 98/7/ES stala podkladem pro první ucelenou úpravu spotřebitelského úvěru v našem právu provedenou zákonem č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru.

Dle článku 15 směrnice mají státy možnost, aby zachovaly nebo přijaly přísnější ustanovení na ochranu spotřebitele v souladu s jejich závazky vyplývajícími ze Smlouvy. Jedná se, podobně jako u směrnice 93/13/EHS, o princip minimální harmonizace.

2.4.1 Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru

Dnes již neúčinný zákon č. 321/2001 Sb. definoval spotřebitelský úvěr jako „poskytnutí peněžních prostředků nebo odložená platba, například ve formě úvěru, půjčky nebo koupě najaté věci, za které je spotřebitel povinen platit³⁵.“

Zákon obsahoval i široké negativní vymezení spotřebitelského úvěru. Zákon se mimo jiné nevztahuje na smlouvu, ve které je poskytován spotřebitelský úvěr na koupi, výstavbu, opravu nebo údržbu nemovitosti, půjčku poskytnutou bez úroku nebo jakékoli úplaty či nájemní smlouvu, která po uplynutí určité doby nezaručuje převod vlastnického práva³⁶ nebo práva obsahově obdobného vlastnickému právu, smlouvu, ve které je poskytován spotřebitelský úvěr na částky nižší než 5 000 Kč nebo vyšších než 800 000 Kč a několik dalších případů.³⁷

Podstatnou novinkou byla povinnost uvádět ve smlouvě o spotřebitelském úvěru roční procentní sazbu nákladů na spotřebitelský úvěr. Obligatočně písemná smlouva dále musí obsahovat maximální výši spotřebitelského úvěru, počet, výše a přesné časové rozvržení

³⁵ §2 zmíněného zákona

³⁶ neboli leasingové smlouvy

³⁷ §1 tamtéž

jednotlivých splátek. Nebyla-li tato povinnost splněna, úročil se úvěr ve výši diskontní sazby platné v době uzavření smlouvy.³⁸

V minulosti bývalo pravidlem, že poskytovatel úvěru snížil procentní sazbu úročení úvěru a tuto uváděl jako líbivou návnadu pro zájemce o poskytnutí úvěru. O co však snížil svůj zisk z poskytnutí peněz na úročení, o to zvýšil poplatek za uzavření úvěrové smlouvy, vedení úvěru či vymyslel ještě poplatek další.

Právě zavedení povinného uvádění RPSN ve spotřebitelských smlouvách považuji za významný pokrok v oblasti právní úpravy ochrany klienta finančních služeb. Tento ukazatel v sobě totiž zahrnuje všechny náklady spojené s platbou, správou a dalšími výdaji spojenými s čerpáním úvěru vždy v ročním vyjádření pro snadnější porovnatelnost jednotlivých půjček.

Ani tento zákon však „nevyléčil“ trh poskytování úvěrů. Lichváři ve snaze vyhnout se aplikaci zákona začali nabízet úvěry na částky nižší než 5 000,- Kč. S povinností uloženou § 4 odst. 2, písm. e., tedy informovat spotřebitele v průběhu plnění smlouvy o všech změnách roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr, se mnozí věřitelé vypořádali pouhým odkazem na všeobecné obchodní podmínky společnosti zveřejněné na internetu, což značně ztížilo spotřebiteli možnost se o všech průběžných změnách dozvědět.

K dalšímu způsobu obcházení zákona patřilo neuvádění RPSN s poukazem na § 5 odst. 2, který stanovil, že v případě, kdy nelze stanovit roční procentní sazbu nákladů³⁹ na spotřebitelský úvěr, musí věřitel ve smlouvě, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, uvést maximální výši úvěru, výši plateb s úvěrem souvisejících a podmínky, za kterých lze tyto platby měnit. Městský soud v Praze judikoval, že ustanovení § 5 odst. 2 nelze vztáhnout na případ, kdy spotřebitel může čerpat úvěr dle svého uvážení v předem stanoveném krátkém časovém intervalu (zde devět dní).⁴⁰

Směrnice Rady 87/102 nepředepisuje, aby byl u úvěrových smluv uzavřených na dobu určitou, u nichž je úvěr poskytován ve formě otevřeného debetu čerpaného kreditní kartou po dílčích částkách, přičemž čerpaný debet se hradí měsíčními splátkami a podléhá variabilní úrokové sazbě, věřitel povinen písemně informovat spotřebitele o platných ročních úrocích

³⁸ §6 tamtéž

³⁹ Takovým případem může být například revolvingový úvěr

⁴⁰ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 12. 5. 2009, sp. zn. 10 Ca 320/2007-46

a o podmínkách, za jakých mohou být tyto změněny, před každým prodloužením úvěrové smlouvy za nezměněných podmínek.⁴¹

2.5 Směrnice rady 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru

První návrh revize směrnice o spotřebitelských úvěrech byl předložen již v roce 2002. Ambiciózní plán v podobě regulace ručení, hypotečních úvěrů, povinnosti odpovědného půjčování (responsible lending) byl však v průběhu let opuštěn.⁴²

Na rozdíl od předchozí směrnice 87/102/EHS, která byla založena na principu minimální harmonizace, vyplývá z článku 22, že se jedná o kogentní úpravu založenou na principu úplné harmonizace. Členské státy jsou tak omezeny v přijetí přísnější úpravy, ale na druhou stranu jim nic nebrání působnost směrnice vztáhnout i na další oblasti (je-li to v souladu s právem Společenství).

2.5.1 Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru

Zákon v kontrastu se svým předchůdcem přichází s odlišnou definicí spotřebitelského úvěru. Spotřebitelským úvěrem se rozumí odložená platba, půjčka, úvěr nebo jiná obdobná finanční službou poskytovanou nebo přislíbenou spotřebiteli věřitelem, nebo zprostředkovatelem.

Základními definičními pojmy jsou (a) poskytnutí financování, ať už aktivně ve formě poskytnutí peněz, které mají být vráceny, nebo pasivně ve formě odložení, resp. časového rozložení plateb za věc nebo službu, která je poskytnuta nyní, (b) spotřebitel, definovaný v § 3 zákona jako fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání a (c) věřitel, definovaný v § 3 zákona jako osoba nabízející nebo poskytující spotřebitelský úvěr v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.⁴³

Účinný zákon obsahuje i negativní vymezení, aby omezil širokou definici z prvního paragrafu. O spotřebitelský úvěr se nejedná v případě odložené platby, úvěru nebo jiné finanční služby poskytnuté pro účely bydlení, v níž je pohledávka zajištěna zástavním právem k nemovitosti a jejímž účelem je nabytí vlastnického práva k nemovitosti, vypořádání vlastnických vztahů k nemovitosti nebo výstavba nemovitosti.

⁴¹ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 4. 3. 2004, C-264/02 Cofinoga

⁴² HULMÁK, Milan. Nový zákon o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2010, č. 9

⁴³ WACHTLOVÁ, L., SLANINA, J.: Zákon o spotřebitelském úvěru. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2011, 346 s.

Oproti předchozí úpravě sledujeme zpřísnění úpravy. Na rozdíl od předchozího zákona již nestačí pro vyloučení aplikace zákona investice do nemovitosti jako účel úvěru⁴⁴, ale vyžaduje se zároveň zajištění pohledávky zástavním právem k nemovitosti pro zákonem stanovený účel. Podle Hulmáka se *jeví v tomto obtížně pochopitelné, proč český zákonodárce většinu hypotečních úvěrů pod regulaci spotřebitelských úvěrů začlenil a vyloučil pouze oblast hypotečních úvěrů na bydlení. Naopak množství těchto úvěrů, vazba na bydlení, výše úvěrů, a dlouhodobá splatnost by spíše nasvědčovaly potřebě zvýšené ochrany.*⁴⁵

Porovnáme-li úpravu v oblasti leasingu, zjistíme, že i zde došlo ke zpřísnění právní úpravy. Stejně jako u předchozí úpravy je vyloučen leasing, pokud spotřebiteli povinnost k odkupu nevzniká, ale nově je v souladu s § 2 písm. b) vyloučen i leasing, u něhož není sjednáno právo nebo povinnost koupě předmětu smlouvy po uplynutí určité doby.

Zákon dále spotřební úvěr negativně vymezuje jako odloženou platbu, půjčku, úvěr nebo jinou obdobnou finanční službu, sjednanou v podobě nájmu věci nebo leasingu, u nichž není sjednáno právo nebo povinnost koupě předmětu smlouvy po uplynutí určité doby, poskytnutou bez úroku nebo jakékoli úplaty, s celkovou výší nižší než 5 000 Kč nebo vyšší než 1 880 000 Kč a několik dalších případů vymezených v § 2 zákona o spotřebitelském úvěru.

Nový zákon sice zachoval minimální výši úvěru 5 000 Kč, ale zvýšil z původních 800 000 Kč na 1 880 000 Kč maximální výši úvěru, na kterou se bude zákon o spotřebitelském úvěru vztahovat. Částka 5 000 Kč se považuje za dosaženou též tehdy, je-li mezi tímž věřitelem a spotřebitelem uzavřeno v období 12 měsíců více smluv se stejným nebo obdobným účelem.

2.5.1.1 Informační povinnost

Zákon o spotřebitelském úvěru nově upravuje informační povinnost věřitele. Před uzavřením spotřebitelského úvěru musí být spotřebiteli poskytnuty informace o druhu spotřebitelského úvěru, informace o věřiteli a případně o zprostředkovateli úvěru, celkové výši spotřebitelského úvěru a podmínkách jeho čerpání, době trvání spotřebitelského úvěru, výpůjční úrokové sazbě, podmínkách upravujících použití této sazby, celkové částce splatné spotřebitelem a roční procentní sazbě nákladů na spotřebitelský úvěr, která musí být navíc vysvětlena na reprezentativním příkladu, výši, počtu a četnosti plateb, jež má spotřebitel provést, poplatky spojené s vedením a užíváním úvěrového účtu.

⁴⁴ §1 odst. 2, písm. a), zák. č. 321/2001 Sb.

⁴⁵ HULMÁK, Nový zákon o spotřebitelském úvěru...

Spotřebitel musí být informován o svém právu na odstoupení od smlouvy, právu na předčasné splacení spotřebitelského úvěru, právu spotřebitele na okamžité a bezplatné vyrozumění o výsledku vyhledávání v databázi umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele, právu spotřebitele na bezplatné obdržení kopie návrhu smlouvy. Předšmluvní informační povinnost věřitele je upravena v příloze 2 zákona o spotřebitelském úvěru. Mírně odlišná je informační povinnost u spotřebitelského úvěru poskytovaného ve formě možnosti přečerpání splatného na požádání nebo do 3 měsíců. Informace musí poskytnout s dostatečným předstihem před uzavřením smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, nebo před tím, než spotřebitel učiní závazný návrh na uzavření takové smlouvy. Všechny informace musí být stejně výrazné. Zákon však nepředepisuje velikost písma a smyslu tohoto ustanovení se tak nepoctivý věřitel může vyhnout snadno tím, že všechny informace uvede malým písmem. Dle mého názoru by bylo vhodnější, kdyby zákonodárce zvolil buď výslovně minimální velikost písma a použitý font písma anebo použil podobnou dikci jako v § 1800 návrhu nového občanského zákoníku.⁴⁶

Informace odlišné od těch uvedených v příloze 2 je věřitel z důvodu názornosti povinen uvést v samostatném dokumentu. Oddělení zákonem vyžadovaných informací od ostatních informací sdělovaných věřitelem snad zabrání zahlcování klienta nadbytkem informací s cílem ukrýt mezi nimi ty pro spotřebitele nevýhodné.

Institut informační povinnosti považuji za významný krok k posílení ochrany klienta finanční služby. Nesmíme zapomínat, že spotřebitelský úvěr využívají z velké části lidé, kteří nedisponují vysokými příjmy a úvěr je pro ně často jediná možnost jak řešit nenadálý výdaj domácnosti. Člověk, který se ocitá v takové situaci je často ochoten podepsat i velmi nevýhodný úvěr, aby alespoň na krátkou dobu vyřešil svou situaci.

Skutečnost, kdy klient vidí nejen lákavou nízkou výši měsíční splátky úvěru a úrokovou sazbu, ale také skutečnou výši úvěru a roční průměrnou sazbu nákladů, navíc podpořenou reprezentativním příkladem pro lepší ilustraci, může klienta od uzavření pro něj nevýhodného úvěru odradit. Nutno dodat, že ani sebelepší informační povinnost neochrání všechny klienty, stejně jako by podobná informační povinnost nejspíše nezabránila Faustovi uzavřít smlouvu s Mefistofelem.

Věřitel je povinen poskytnout spotřebiteli náležité vysvětlení, aby ten byl schopen posoudit, je-li pro něj nabízený úvěr vhodným finančním produktem, který odpovídá jeho

⁴⁶ Obsahuje-li smlouva uzavřená adhezním způsobem doložku, kterou lze přečíst jen se zvláštními obtížemi

potřebám a finanční situaci. Náležitým vysvětlením se dle zákona rozumí především vysvětlení předsmuvních informací, včetně důsledků prodlení, a základních informací o jednotlivých nabízených produktech a jejich dopadech na spotřebitele.

V příloze 6 nabízí zákon vzorovou přílohu, která obsahuje všechny zákonem vyžadované informace. Využije-li věřitel tohoto formuláře, má se za to, že svou informační povinnost splnil. Souhlasím s Dohnalem, že je škoda, že zákon nestanovil povinnost informovat spotřebitele ze strany věřitelů prostřednictvím jednotného formuláře vždy, a tohoto formuláře je možno použít v podstatě dobrovolně, vyjma případů, které zákon taxativně stanovuje, jako jsou například smlouvy uzavřené na dálku.⁴⁷

Informační povinnost věřitele však nekončí uzavřením smlouvy se spotřebitelem. I uzavřená smlouva musí obsahovat řadu informací taxativně vyjmenovaných v příloze 3 zákona o spotřebitelském úvěru. Údaje o druhu, splátkách, celkové výši úvěru a další základní informace o poskytnutém úvěru jsou shodné. Navíc je věřitel povinen uvést informace o odstoupení od smlouvy o koupi zboží nebo poskytnutí služby, kde cena zboží nebo služby je plně nebo částečně hrazena spotřebitelským úvěrem, informaci o postupu v případě ukončení smluvního vztahu, informaci o možnosti mimosoudního řešení spotřebitelských sporů prostřednictvím finančního arbitra, označení příslušného orgánu dozoru.

Neobsahuje-li smlouva zákonem vyžadované informace a spotřebitel tuto skutečnost uplatní u věřitele, pokládá se úvěr od počátku úročený ve výši diskontní sazby. Vzhledem ke skutečnosti, že diskontní sazba, vyhlášená Českou národní bankou nepřesáhla od počátku roku 2012 ani hodnotu 0,5%⁴⁸ jedná se o významný sankční prostředek vůči věřiteli, který je motivován tuto povinnost neporušovat. Smlouva o úvěru musí mít nadále písemnou formu. Zákonodárce vyžaduje písemnou formu z důvodu nastolení právní jistoty v těchto smluvních vztazích a z nutnosti zajištění důkazů pro případné právní spory.⁴⁹ V této oblasti nepřinesl zákon č. 145/2010 Sb. proti svému předchůdci nic rozdílného.

Novinkou je naopak povinnost věřitele posoudit před uzavřením smlouvy úvěruschopnost spotřebitele. Věřitel při tom musí postupovat s odbornou péčí. Věřitel je tedy povinen

⁴⁷ DOHNAL, Jakub. *Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských úvěrech*. Olomouc, 2012. disertační práce (Ph.D.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Právnická fakulta

⁴⁸ Česká národní banka. *Měnověpolitické nástroje - změny v roce 2012* [online]. 2013 [cit. 2013-02-22]. Dostupné na <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/tabulka2012.html>

⁴⁹ Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o spotřebitelském úvěru*. Sněmovní tisk 1055/0 [online]. Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna, Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=1055>>

postupovat kvalifikovaně, čestně a spravedlivě.⁵⁰ Je třeba vyžadovat, aby věřitel (jeho zaměstnanci) měl potřebné znalosti a zkušenosti na finančním trhu.⁵¹ Je-li to nezbytné, posoudí věřitel úvěruschopnost spotřebitele nahlédnutím do databáze umožňující posouzení jeho úvěryschopnosti.⁵²

Nejvýznamnějšími databázemi působícími v České republice jsou SOLUS, zájmové sdružení právnických osob, působící od roku 1999, CBCB - Czech Banking Credit Bureau, a.s, která byla zapsána do obchodního rejstříku v roce 2000 a sdružuje především banky a nebankovní registr LLCB, zájmové sdružení právnických osob, které působí od roku 2004.

Věřitel přihlédně i k informacím poskytnutým spotřebitelem, které by si měl ověřit.⁵³ Ověření údajů je samozřejmě v zájmu věřitele a to nejen pro to, že zákon nestanoví žádnou sankci spotřebiteli za uvedení nepravdivých údajů.⁵⁴ Porušení povinnosti posoudit úvěryschopnost spotřebitele sankcionuje § 20 odst. 5, písm. a) zákona o spotřebitelském úvěru jako správní delikt s možností uložit pokutu až do výše 2 000 000 Kč.

2.5.1.2 Roční průměrná sazba nákladů

Oproti svému předchůdci, nový zákon o spotřebitelském úvěru důsledněji vymezuje způsob výpočtu roční průměrné sazby nákladů. Nová definice roční průměrné sazby nákladů je v zákoně podána v § 3 písm. d), jako celkové náklady spotřebitelského úvěru pro spotřebitele, vyjádřené jako roční procentní podíl z celkové výše spotřebitelského úvěru. Oproti původní definici⁵⁵ došlo na první pohled k nenápadné změně, kdy zákonodárce přidal slova „celkové náklady spotřebitelského úvěru pro spotřebitele“. Dle důvodové zprávy tyto celkové náklady zahrnují i náklady související s doplňkovými službami, např. pojistné, pokud je pro získání úvěru povinné. Touto změnou by mělo být zamezeno praxi některých věřitelů, kteří tyto náklady do výpočtu RPSN za doby účinnosti původního zákona nezahrnovali. Do výpočtu se nezahrnují náklady splatné spotřebitelem v důsledku neplnění některého ze závazků stanovených ve smlouvě. *Náklady na vedení účtu zaznamenávajícího platební transakce a čerpání, náklady na používání platebních prostředků pro platební transakce a čerpání a další náklady spojené s platebními transakcemi se zahrnují do celkových nákladů úvěru pro spotřebitele, s výjimkou případů, kdy je zřízení účtu nepovinné a náklady na tento*

⁵⁰ per analogiam § 75 zákona č. 189/2004 Sb. o kolektivním investování

⁵¹ WACHTLOVÁ, L., SLANINA, J.: Zákon o spotřebitelském úvěru. Komentář...

⁵² běžně nazývané jako úvěrové registry

⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2007, sp. zn. 32 Odo 1726/2006

⁵⁴ trestněprávní odpovědnost za trestný čin úvěrového podvodu podle §211 Trestního zákoníku tím není samozřejmě dotčena

⁵⁵ §2 písm. d) zákona č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru

*účet byly samostatně uvedeny ve smlouvě, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, nebo v jiné smlouvě uzavřené se spotřebitelem.*⁵⁶ Matematický vzorec výpočtu roční průměrné sazby nákladů je uveden v příloze 5 zákona 145/2010 Sb.

Nová úprava roční průměrné sazby nákladů dle mého názoru znamená posun směrem k lepší ochraně klienta finančních služeb a více odráží skutečný smysl tohoto institutu, tedy zajistit snadnou srovnatelnost nákladů na úvěry jednotlivých společností. Zákon sice upravuje postup výpočtu, ale nijak nestanovuje maximální výši roční průměrné sazby nákladů. Jsem přesvědčen, že by taková úprava ani nebyla možná. Ani zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník v § 218 upravujícím trestný čin lichvy neobsahuje absolutní hranici, při které je již půjčka či úvěr lichvou. Trestní zákoník za lichvu označuje plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru, zneužívajíc něčí rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti nebo něčího rozrušení.

K nepřiměřené výši úroků se opakovaně vyjádřil i Nejvyšší soud. Za úrokovou sazbu v rozporu s dobrými mravy označil například sazbu 60% p. a., která více než čtyřikrát převyšovala obvyklou úrokovou sazbu nabízenou v tehdejší době bankami. Nepřiměřeným úrokem je zpravidla úrok sjednaný ve výši, která podstatně přesahuje úrokovou míru v době jejich sjednání obvyklou, stanovenou zejména s přihlédnutím k nejvyšším úrokovým sazbám uplatňovaným bankami při poskytování úvěrů nebo půjček.⁵⁷ Jako úrok odporující dobrým mravům byla označena i situace, kdy dlužník byl povinen do druhého dne vrátit jistinu navýšenou o 10%.⁵⁸

V poslední době se stávají velmi populárními takzvané „půjčky do výplat“⁵⁹. Smyslem těchto krátkodobých půjček je poskytnutí úvěru ve výši několika tisíc korun na dobu v řádu několika dní, tzv. do výplaty, pro překlenutí aktuálního výpadku příjmu. Mezi lidmi si tyto krátkodobé půjčky získali oblibu pro svou jednoduchost.⁶⁰ Dlužník dopředu přesně ví, kolik přeplatí a navíc se mu úrok ve výši několika stokorun zdá akceptovatelný. Například společnost Vataonline s. r. o.⁶¹ nabízí půjčky do výše 4 999,-, což ji umožňuje se vyhnout povinnosti aplikaci zákona 145/2010 Sb. a nemusí proto uvádět při poskytování úvěru RPSN, ani není vázána informační povinností vůči věřiteli.

⁵⁶ §10 odst. 2 zákona 145/2010 Sb.

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1484/2004

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2007, sp. zn. 33 Odo 234/2005

⁵⁹ někdy označovaná jako Finská půjčka

⁶⁰ PELANTOVÁ, P. Škvára na pár dní. Za babku. *Euro*, 2012, č. 3, s. 30-31

⁶¹ www.vataonline.cz

Pro potřeby této diplomové práce jsem zkusil u společnosti Kredia, s. r. o.⁶² zažádat o úvěr ve výši 2 000 Kč s dobou splatnosti 15 dní. Společnost požaduje po 15 dnech splacení jistiny úvěru navýšenou o poplatek 475,- Kč. Celkem tedy zaplatím 2 475,- Kč. V případě přepočtu na roční průměrnou sazbu nákladů nám vychází astronomická hodnota 17 762%.

Podle Zámečnicka *neexistuje racionální prvek, který by obhájil prospěšnost tohoto typu půjček. Někde, a to například i uvnitř samotných USA, jsou půjčky do výplaty a podobné produkty zakázány z principu.*⁶³

Vzhledem k dynamickému vývoji úrokových sazeb odrážejících aktuální stav ekonomiky (fáze hospodářského cyklu, měnové kurzy), není dle mého názoru v silách zákonodárce stanovit maximální hodnotu, při které je výše nákladů spotřebitelského úvěru již neakceptovatelná. Definování pevné hranice mezi přípustnou a nepřípustnou cenou úvěru může vést i k dalšímu nebezpečí. Pokud bychom právním předpisem stanovili, že např. RPSN vyšší než 60% je neakceptovatelná, ale ve výši 59% a níže je zcela legální, začali by poskytovatelé predátorský úvěrů nastavovat cenu úvěru právě na tuto nejvyšší přípustnou hranici. Úvěry by byly stále několikanásobně nákladnější, než ty poskytované bankami, ale těmto věřitelům bychom dali do rukou zákonné posvěcení těchto nemorálně vysokých sazeb. Ekonomie zná dle mého názoru velmi podobný příklad z roku 1998, kdy se v mateřské škole v izraelské Haifě rozhodli zavést pokuty za pozdní vyzvedání dětí. Zavedené penalizování však nevedlo ke snížení počtu dětí, které byly vyzvedávány rodiče pozdě, ale právě naopak.⁶⁴ Předepsaná pokuta zafungovala jako odpustek za nemorální chování rodičů. Stejná hrozba podle mě hrozí i zde.

Velmi skeptický jsem také k zákonnému potírání zmíněných rychlých půjček. Historie půjčování peněz sahá až do starověké Mezopotámie⁶⁵ a dá se očekávat, že bude lidstvo provázet i nadále. Navíc tyto krátkodobé půjčky nepovažuji za hlavní příčinu situace mnoha dlužníků, kteří se nerozvážným bráním úvěrům dostali do dluhové spirály. Tou příčinou bude vždy především samotné chování spotřebitele ovlivněné jeho finanční gramotností. Právě ve zvyšování finanční gramotnosti spotřebitelů vidím největší deficit v oblasti ochrany klientů finančních služeb před predátorským úvěrováním, především ze stran nebankovních úvěrových společností. Zrušení rychlých půjček by s sebou nepřineslo i „zrušení“ spotřebitelů

⁶² Žádost byla podána online dne 20. února 2013 přes internetové stránky společnosti www.kredia.cz.

⁶³ ZÁMEČNÍK, M. Rychlé půjčky od výplaty k výplatě. *Euro*, 2012, č. 34, s. 22-23

⁶⁴ LEWITT, Steven D., DUBNER, Stephen J.: *Špekonomie aneb Freakonomics*. Praha: Alfa Publishing, 2006. s. 21

⁶⁵ GRAEBER, David. *Debt the first 5,000 years*. New York: Melville House. ISBN 978-161-2190-983. s. 28

poptávajících úvěr. Ti by se jen přesunuli k lichvářům a situace spotřebitelů by se pravděpodobně opět zhoršila.

2.5.1.3 Právo na odstoupení od smlouvy

Právo na odstoupení od smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, je jednou z nejvýznamnějších novinek, kterou úprava zákonem č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru přinesla. Její původ je třeba hledat v čl. 14 směrnice 2008/48/ES, jehož cílem je sjednotit postupy pro výkon práva na odstoupení od smlouvy bez sankcí a bez udání důvodu za podmínek stanovených směrnicí 2002/65/ES o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku.

Spotřebiteli je po uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru poskytnuta určitá „doba na rozmyšlenou“ podobně jako je mu dána stejná výhoda u smluv uzavřených mimo prostory obvyklé k podnikání dodavatele či smluv uzavřených prostřednictvím prostředků komunikace na dálku. Během této doby má možnost přehodnotit, zda spotřebitelský úvěr skutečně potřebuje a není-li uzavřená smlouva pro něj nevýhodná a není možné ji uzavřít za pro spotřebitele lepších podmínek.

Odstoupení od smlouvy je třeba učinit písemně a lhůta je považována za dodrženu, i pokud je poslední den lhůty odstoupení od smlouvy teprve odesláno. Je třeba poznamenat, že tento odklon od běžného principu hmotněprávních lhůt přispívající k ochraně spotřebitele zejména v přeshraničních vztazích je v předpisech evropské ochrany spotřebitele pravidlem.⁶⁶

Po odstoupení od smlouvy je spotřebitel povinen nejpozději do 30 dnů vrátit věřiteli poskytnutou jistinu spolu s poměrnou částí úroku z čerpaného úvěru. Spotřebitel je však v ustanovení § 11 odst. 3 zákona o spotřebitelském úvěru chráněn tím, že věřitel nemá právo požadovat po spotřebiteli žádné další plnění, s výjimkou náhrady nevratných poplatků zaplacených věřitelem orgánům veřejné správy nebo jiným osobám pověřeným výkonem veřejné správy. Takovým nevratným poplatkem může být ku příkladu poplatek za ověření listiny či podpisu.

2.5.1.4 Právo na předčasné splacení úvěru

Oprávnění předčasné splatit spotřebitelský úvěr zakotvoval v § 11 již zákon 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru. Aktuální úprava toto oprávnění ponechala, zpřesnila a zpřísněla, čímž přispěla k vyšší ochraně spotřebitele.

⁶⁶ WACHTLOVÁ, L., SLANINA, J.: Zákon o spotřebitelském úvěru. Komentář...

Spotřebitel je oprávněn spotřebitelský úvěr zcela nebo zčásti splatit kdykoliv po dobu trvání spotřebitelského úvěru. Zákon stanovuje relativně přísnou úpravu nároku věřitele na náhradu nutných a objektivně odůvodněných nákladů spojených s předčasným splacením půjčky. Výše náhrady nesmí přesáhnout 1 % z předčasně splacené části celkové výše spotřebitelského úvěru, přesahuje-li doba mezi předčasným splacením a sjednaným koncem spotřebitelského úvěru jeden rok. Není-li tato doba delší než jeden rok, nesmí výše náhrady nákladů přesáhnout 0,5 % z předčasně splacené části celkové výše spotřebitelského úvěru. Výše náhrady musí být nižší, než kolik by spotřebitel zaplatil, kdyby úrok předčasně nesplatil.

V zavedení maximálního limitu vidím největší přínos nové úpravy předčasného splacení spotřebitelského úvěru. Za účinnosti zákona 321/2001 Sb. trestala například GE Money Bank, a. s. předčasné splacení úvěru poplatkem ve výši 5% z předčasně splacené jistiny, nejméně však 1 000 Kč.⁶⁷

V případě, že by věřitel kladl spotřebiteli nepřiměřené zejm. administrativní překážky pro uplatnění práva na předčasné splacení spotřebitelského úvěru, které by mohly spotřebitele přimět toto právo nevyužít, jednalo by se zřejmě o zakázanou agresivní obchodní praktiku podle § 5a odst. 1 písm. d) OchSpotř, což ve smyslu § 4 a § 24 odst. 1 OchSpotř představuje správní delikt, sankcionovaný podle § 24 odst. 9 písm. c) OchSpotř pokutou až do výše 5 000 000 Kč.⁶⁸

2.5.1.5 Problematika vázaných spotřebitelských úvěrů

Představme si následující situaci. Spotřebitel si zakoupí na prodejním zájezdu masážní křeslo. Jelikož nemá dostatek peněz na zaplacení celé kupní ceny, podepíše smlouvu o úvěru. Doma po pár dnech zjistí, že mu křeslo nevyhovuje a v souladu s § 57 odst. 1 Občanského zákoníku odstoupí od kupní smlouvy. Celou situaci považuje za vyřešenou a složenku na první splátku úvěru považuje za bezpředmětnou. Před účinností zákona č. 145/2010 Sb. byl výklad úvěrových společností takový, že se jedná o dvě na sobě nezávislé smlouvy a zánik smlouvy kupní, tak automaticky nepůsobí i zánik smlouvy o úvěru. Spotřebitel se dostal do situace, kdy neměl ani zakoupené zboží, které vrátil prodávajícímu a navíc musel vrátit poskytnuté prostředky věřiteli, i když mu prodávajícím nebyla vrácena kupní cena. Spotřebiteli tak bylo značně ztíženo dosažení účelu možnosti odstoupení od smlouvy

⁶⁷ CHYTILOVÁ, Dana. *Kdo vydělá na předčasném splacení úvěru? Banka, nebo vy?* [online]. 2006 [cit. 2013-02-23]. Dostupné na <<http://www.penize.cz/18163-kdo-vydela-na-predcasnem-splaceni-uveru-banka-nebo-vy>>

⁶⁸ WACHTLOVÁ, L., SLANINA, J.: Zákon o spotřebitelském úvěru. Komentář..., s.

uzavřené mimo prostory obvyklé k podnikání dodavatele, tedy aby se nestával obětí nátlaku či jiných pochybných obchodních praktik, které tyto prodejní zájezdy provázejí.

Řešení této neúnosné situace přinesl až článek 15 směrnice 2008/48/ES transponovaný do § 14 zákona o spotřebitelském úvěru. Ten ve třetím odstavci uvádí, že *jestliže spotřebitel odstoupil od smlouvy o koupi zboží nebo poskytnutí služby, kde cena zboží nebo služby je plně nebo částečně hrazena spotřebitelským úvěrem, zaniká též smlouva o vázaném úvěru*. Nově tak spotřebiteli postačí informovat věřitele. Zánik smlouvy o vázaném úvěru nesmí spojen s uplatněním jakýchkoliv sankcí vůči věřiteli.

2.5.1.6 Zprostředkovatel spotřebitelského úvěru

Úprava zprostředkovatele spotřebitelského úvěru byla včleněna do zákona o spotřebitelském úvěru. Zákonodárce se tak v této oblasti vydal jinou cestou, než v případě úpravy pojišťovacího zprostředkovatele, pro kterého vyčlenil samostatný zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí.

Poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru je novou vázanou živností zavedenou novelizací živnostenského zákona k 1. lednu 2011. Vyžadovaná odborná způsobilost zahrnuje střední vzdělání s maturitní zkouškou, osvědčení o rekvalifikaci nebo jiný doklad o odborné kvalifikaci pro příslušnou pracovní činnost a 3 roky v oboru. Je třeba zcela jistě kvitovat tuto změnu, která nahradila předchozí neutěšený stav, kdy zprostředkovatelem spotřebitelského úvěru mohl být prakticky téměř kdokoliv.

Oprávnění banky poskytovat spotřebitelské úvěry vyplývá z oprávnění bank poskytovat úvěry dle § 1 odst. 1 zákona o bankách. Zprostředkování spotřebitelských úvěrů lze podřadit pod činnost finančního makléřství podle § 1 odst. 3 písm. i) zákona o bankách. Zaměstnanci banky tak nejsou povinni získat příslušné živnostenské oprávnění. Pokud banka zprostředkovává spotřebitelské úvěry prostřednictvím svých obchodních zástupců, je situace odlišná a tito již mají povinnost zmíněné živnostenské oprávnění získat.

V reklamě a dokumentaci, která je určená pro spotřebitele je zprostředkovatel povinen uvádět rozsah svých oprávnění, zejména, že vykonává zprostředkovatelskou činnost výhradně pro jednoho nebo více věřitelů nebo, že tuto činnost nevykonává pro žádného věřitele. Tato úprava je obdobou úpravy o výhradním pojišťovacím zprostředkovateli, pojišťovacím agentu a pojišťovacím makléři podle zákona č. 38/2004 Sb. o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí.

Zprostředkovatel musí dále informovat spotřebitele o skutečnosti, že za zprostředkování spotřebitelského úvěru náleží zprostředkovateli odměna. V praxi nejsou výjimečné případy, kdy osoba požaduje od spotřebitele pod záminkou zprostředkování úvěru nevratný poplatek, ale ve skutečnosti nemá žádný zájem úvěr zprostředkovat. Následně většinou odmítne pro formální nedostatek v žádosti úvěr poskytnout a poplatek si ponechá. V situaci, kdy zprostředkovatel žádá nejprve odměnu za zprostředkování, by měl každý spotřebitel zpozornět a porozhlédnout se po jiném zprostředkovateli úvěru.

Zprostředkovatel, který neposkytne spotřebiteli zákonem požadované informace, se dopustí správního deliktu podle § 20 odst. 3 zákona o spotřebitelském úvěru, za což mu hrozí pokuta do výše 500 000 Kč.

2.5.2 Novela zákona o spotřebitelském úvěru, vyhlášené jako zákon č. 43/2013 Sb.

Dne 25. února 2013 vstoupila v účinnost novela zákona o spotřebitelském úvěru provedená zákonem č. 43/2013 Sb. Jak již bylo uvedeno výše zákon č. 145/2010 Sb. přinesl oproti svému předchůdci výrazné posílení ochrany drobného klienta finančních služeb. Nebyl však „lékem“ na všechny nekalé praktiky neseriózních poskytovatelů spotřebitelských úvěrů.

2.5.2.1 Posouzení úvěruschopnosti žadatele

Novela doplňuje povinnost posoudit s odbornou péčí úvěruschopnosti žadatele o spotřebitelský úvěr. Doplněno je však navíc ustanovení, že úvěr poskytnout může pouze tehdy, pokud je po posouzení zřejmé, že spotřebitel bude schopen úvěr splácet. Praxe ukáže, nakolik bude prosazená změna účinná. Jedná se o posílení zásady zodpovědného úvěrování, na které je zákon o spotřebitelském úvěru vystaven, což vnímám pozitivně.

2.5.2.2 Použití směnek při sjednávání spotřebitelského úvěru

Podpisování tzv. blankosměnek bylo velmi oblíbeným způsobem zajištění spotřebitelského úvěru, který využívaly především nebankovní instituce.

Zákonodárce uvažoval o 4 variantách, jak legislativně upravit možnost používání směnek při sjednávání spotřebitelského úvěru. První varianta znamenala ponechání původního stavu, to znamená, že zajištění směnkou není a priori vyloučeno. Spotřebiteli však musí být zachována všechna práva, která pro něj z úvěrové smlouvy vyplývají.

Jako variantu 1 označuje důvodová zpráva k zákonu 43/2013 Sb. možnost, že by byly regulovány pouze blankosměnky. Při sjednávání spotřebitelského úvěru by strany měly povinnost uzavřít písemnou dohodu o vyplnění blankosměnky. Věřitel by byl povinen

výstavci (spotřebiteli) předat kopii podepsané dohody. Mezi vyjednávanými alternativami byla i povinnost rektadoložky u blankosměnek a povinnost připojit hodnotovou doložku k zajišťovacím směnkám.

Přísnější úprava prostřednictvím varianty 2 již počítala s regulací všech směnek. V případě schválení varianty 2 by zákon umožňoval v souvislosti s uzavřením spotřebitelského úvěru tento vztah zajišťovat pouze směnkou vlastní, zakazoval by indosaci a stanovil by zachování kauzálních námitek. Omezení užívání blankosměnek by bylo v rozsahu varianty 1.

Poslední a nejpřísnější varianta 3 zakazuje použití v souvislosti se spotřebitelským úvěrem jakýchkoliv směnek. Po zvážení všech variant byla v návrhu zákona použita úprava v souladu s variantou 3. Zákonodárce spatřuje v úplném zákazu používání směnek v souvislosti se spotřebitelským úvěrem následující přínosy - nejvyšší stupeň ochrany spotřebitele, zvýšení důvěry na trhu, odstranění reputačního rizika pro věřitele, vyčištění trhu od neférových praktik a jednoznačný výklad práva.

2.5.2.3 Zajištění spotřebitelského úvěru nemovitostí

Dalším nešvarem v oblasti spotřebitelských úvěrů bylo neekvivalentní zajištění spotřebitelského úvěru (typicky nemovitostí). Neseriózní věřitel často uzavíral smlouvu o úvěru s vědomím, že dlužník spotřebitelský úvěr neuhradí a jeho právo se bude realizovat prodejem zajištěné nemovitosti. Na spotřebitele měla tato praxe velmi negativní dopad. Díky úvěru ve výši deseti tisíc korun mohl přijít o střechu nad hlavou.

Nový § 18a zákona o spotřebitelském úvěru zní: *Zajištění spotřebitelského úvěru nesmí být ve zcela zjevném nepoměru k hodnotě zajišťované pohledávky.* Zákonodárce volbou slov „zcela zjevném nepoměru“ zcela nevyloučil zajištění nemovitostí, ale neměly by se již opakovat zmíněné případy, kdy pro pár desítek tisíc je ohroženo bydlení spotřebitele. Inspirací pro uvedené ustanovení lze nalézt v § 47 odst. 1 věta třetí zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád. Ten stanoví, že *exekutor je povinen v exekučním příkazu zvolit takový způsob exekuce, který není zřejmě nevhodný, zejména vzhledem k nepoměru výše závazků povinného a ceny předmětu, z něhož má být splnění závazků povinného dosaženo.* Pro úplnost dodejme, že § 18a se bude vztahovat i na neúměrně vysokou smluvní pokutu.

2.5.2.4 Použití telefonního čísla s vyšší než běžnou cenou

Paní Mesárošová z Ostravy našla v novinách inzerát půjčky rychle, výhodně, volejte. Chtěla půjčit dvacet tisíc korun. Půjčka jí byla přislíbena, stačilo jen zavolat na další telefonní

číslo. Asi po čtyřiceti minutách hovoru byla půjčka konečně vyřízena a schválena. Na konci měsíce přišlo paní Mesárošové vyúčtování od mobilního operátora ve výši devět tisíc korun.⁶⁹

Takový případ zdaleka není ojedinělý. Používání prémiových telefonních linek s předvolbou 900 se stalo oblíbenou praxí poskytovatelů spotřebitelských úvěrů. Minuta hovoru zpravidla volajícího stojí 95 Kč. Pro věřitele to znamená jistý zisk ještě před uzavřením smlouvy. Dle mého názoru nedává používání prémiových telefonních linek v oblasti spotřebitelských úvěrů smysl. Poskytovatelé úvěrů se často brání tím, že *je to taková pojistka pro poskytovatele půjčky, aby měl jistotu, že si žadatel úvěr skutečně vezme, a nestalo se, že poskytovatel úvěru by tak pracoval zbytečně a zadarmo.*⁷⁰ Tyto náklady však dle mého názoru musí věřitel zakalkulovat do výše úroku, případně do jiného poplatku spojeného s poskytnutím půjčky. Za volání na zpoplatněnou linku by volající měl přímo obdržet nějakou službu – odborné poradenství, registraci do soutěže, horoskop či věštění budoucnosti, je-li volající za takovou službu ochoten zaplatit zvýšenou sazbou za volání. U žádosti o půjčku se však dle mého názoru o podobnou službu nejedná. Každý seriózní poskytovatel spotřebitelských úvěrů by ve vlastním zájmu měl zajistit možnost, aby o úvěr mohlo zažádat co nejvíce osob. Je proto zcela v pořádku, že novela vyloučila možnost využívání těchto zpoplatněných linek, čímž se zabrání několika nešťastným případům osob, kteří v zoufalé finanční situaci s vidinou přislíbené půjčky provolají tisíce korun.

Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru v § 18b odkazuje na zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, který upravuje tzv. telefonní čísla pro přístup ke službám s vyjádřenou cenou. Zákonodárce tak nevyužil možnost taxativně vyjmenovat nepovolená předčíslí, ani nešel cestou limitace maximální ceny hovoru.

2.5.2.5 Zpřísnění a zpřesnění úpravy zprostředkovatele úvěru

V předchozí subkapitole jsou zmíněny povinnosti zprostředkovatele spotřebitelského úvěru. Tyto byly předmětnou novelou ještě doplněny a zpřísněny. Žádá-li zprostředkovatel za sjednání spotřebitelského úvěru odměnu, nevzniká mu nárok na její zaplacení dříve, než spotřebitele vyrozumí o výsledku zprostředkovatelské činnosti v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči dat.

⁶⁹ FREIWALDOVÁ, Pavla. *Místo slíbené půjčky zaplatí přes devět tisíc za telefon*. IDnes.cz [online]. 2013-03-15 [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/podvody-poskytovatelu-nebankovnich-pujcek-fe8-viteze.aspx?c=A130313_144305_viteze_zuk

⁷⁰ Tamtéž

Spotřebiteli je od února 2013 dána možnost ve lhůtě 14 dnů od uzavření smlouvy odstoupit nejen od smlouvy o úvěru samotné, ale také je nově upraveno odstoupení od smlouvy od zprostředkování úvěru. Odstoupit může do 14 dnů bez udání důvodu a bez další sankce, pokud do té doby na jejím základě nedošlo k uzavření smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr. O tomto právu musí být spotřebitel poučen.

2.5.3 Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení

Dle § 2 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení lze rozhodčí smlouvu platně uzavřít v případech, ve kterých strany mohou uzavřít o předmětu sporu smír dle § 99 zákona č. 99/1963, občanského soudního řádu. Takto široce vymezená arbitralita sporu obecně nevylučuje užití rozhodčích smluv ve smlouvách, ve kterých vystupuje drobný klient finančních služeb, potažmo spotřebitel.

2.5.3.1 Rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách

K přípustnosti rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách zmiňme stanovisko Ústavního soudu, který tvrdí, že *ujednání o rozhodčí doložce ve spotřebitelské smlouvě lze z ústavněprávního hlediska připustit pouze za předpokladu, že podmínky ustavení rozhodce a dohodnuté podmínky procesního charakteru budou účastníkům řízení garantovat rovné zacházení.*⁷¹

S účinností od 1. 4. 2012 nabyla účinnosti novela zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení, vyhlášené jako zákon č. 19/2012 Sb., která výrazně upravila používání rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách a posiluje právní postavení spotřebitele.

Rozhodčí smlouva pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv musí být sjednána samostatně a nikoliv jako součást podmínek, jímž se řídí smlouva hlavní. V opačném případě bude neplatná. Novelizovaný zákon uvádí taxativní výčet povinných pravdivých, přesných a úplných informací, které musí rozhodčí smlouva obsahovat. Od dubna loňského roku tak každá rozhodčí doložka musí obsahovat informaci, zdali bude rozhodovat rozhodce, nebo stálý rozhodčí soud⁷², informace o způsobu zahájení a formě vedení rozhodčího řízení,

⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 10. 2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10

⁷² dle §13 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, takový soud musí být zřízen zákonem. Nepochybně se tak bude jednat o Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR (viz § 19 zákona č. 301/1992 Sb.), Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno (viz § 28 zákona č. 229/1992 Sb.) a Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha, a. s. (viz § 54 zákona č. 256/2004 Sb.).

odměně rozhodce, místě konání rozhodčího řízení a informace o doručování a vykonatelnosti rozhodnutí.⁷³

Kromě změny požadavků na rozhodčí doložku, přinesla novela také změnu požadavků na osobu rozhodce. Podle § 4 novelizovaného zákona může být rozhodcem pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv jen osoba zletilá, bezúhonná⁷⁴, způsobilá k právním úkonům a je zapsaná v seznamu rozhodců vedeném Ministerstvem spravedlnosti. Mezi podmínky zápisu patří navíc vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu oboru právo a uhrazení správního poplatku 5 000 Kč.

Nová zákonná úprava by tak měla zabránit situacím, kdy věřitelé za rozhodce jmenovali spřízněné osoby, které tendenčně rozhodovaly v jejich prospěch. Nová úprava povede jednoznačně ke snížení obliby rozhodčích doložek mezi věřiteli. Dle Sadeckého lze očekávat *zvýšení agendy obecných soudů v souvislosti s jejich rozhodovací činností o návrzích na zrušení rozhodčích nálezů iniciovaných ze strany spotřebitelů, což se zákonodárce zjevně snaží eliminovat navrženou (soudní) poplatkovou povinností.*⁷⁵

⁷³ §3 odst. 5 zmíněného zákona

⁷⁴ dle §4 odst. 3 zmíněného zákona podmínku bezúhonnosti nesplňuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen za trestný čin, jestliže se na něj nehledí, jako by nebyl odsouzen.

⁷⁵ SADECKÝ, Lukáš. Rozhodování sporů ze spotřebitelských smluv po novele zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů Právní rozhledy. 2012, č. 5, s. 153

3. Ochrana vkladatele

Význam ochrany vkladatele můžeme ilustrovat na historických zkušenostech České republiky. Po turbulentních devadesátých letech a prudkém a téměř neregulovaném rozmachu podnikání, kdy se na trhu finančních služeb objevili podnikatelé slibující „jistotu desetinásobku“, následovaní sérií krachů bank, významně podkopali důvěru mnoha lidí ve finanční instituce. Situaci nezlepšila ani doba finanční krize, jejíž počátky lze hledat na americkém trhu substandardních hypoték⁷⁶ a v riskantním a nerozvážném chování mnoha světových bankovních domů. Osoba, která nevěří finančnímu systému, nespoří v bance, nestává se členem družstevní záložny, ani neinvestuje na burze. Finanční trh bez důvěry vkladatelů nemůže existovat. Proto je na státu, aby vhodnými nástroji posílil bezpečnost úspor vkladatele a posílil tím vkladatelovu důvěru.

3.1 Oprávnění přijímat vklady

Zákon o bankách definuje v § 1 odst. 2 vklad jako „svěřené peněžní prostředky, které představují závazek vůči vkladateli na jejich výplatu“.

3.1.1 Družstevní záložny

Činnost družstevních záložen upravuje zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech. *Družstevní záložna je koncipována jako družstvo, které pro podporu hospodaření svých členů provozuje převážně finanční činnost.*⁷⁷ Povolení působit jako družstevní záložna uděluje Česká národní banka. Družstevní záložna je stejně jako banka oprávněna přijímat vklady a poskytovat úvěry. Významným odlišením od činnosti banky je však fakt, že družstevní záložna tyto služby poskytuje pouze svým členům.

3.1.2 Banky

Dějiny bankovníctví sahají až do starověké Mezopotámie. Za kolébku novodobého bankovníctví je však považována renesanční Itálie. Tam se již ve 13. století v souvislosti

⁷⁶ KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2010, 266 s. ISBN 978-80-247-3583-2. s. 79

⁷⁷ DVOŘÁK, T., *Družstevní právo*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, 414 s., ISBN 80-7179-551-8.

s rozvojem obchodu objevují i první finanční instrumenty – např. směnka. V Českých zemích se první bankovní domy začínají objevovat na počátku 19. století.⁷⁸

Základním právním předpisem upravujícím činnost bank je zákon č. 21/1992 Sb., o bankách. Úvodní paragraf vymezuje banku jako akciovou společnost oprávněnou přijímat vklady od veřejnosti a poskytovat úvěry. *Právní forma státního peněžního ústavu, která měla u nás dlouhou tradici již od čtyřicátých let 20. století, není od roku 1998 již nadále přípustná, stejně tak, jako banka ve formě družstva.*⁷⁹

Bankovní licence je správní akt vydaný Českou národní bankou. Bez bankovní licence není nikdo oprávněn přijímat od veřejnosti vklady, nestanoví-li zvláštní zákon jinak. Bankovní licence může v souladu s § 1 odst. 3 obsahovat i další oprávnění, např. směnárenskou činnost, poskytování bankovních informací, pronájem bezpečnostních schránek, obstarávání inkasa a podobně. Bankou se nemůže stát jakákoliv akciová společnost. Zákon o bankách stanoví řadu podmínek, které subjekt musí splnit. Základní kapitál banky v minimální výši 500 000 000 Kč musí být s průhledným a nezávadným původem. Společnost musí před získáním licence zajistit technické a organizační předpoklady fungování banky. Ve vedení i v pozadí banky musí být osoby důvěryhodné a odborně způsobilé. Banka musí mít vytvořen obchodní plán vycházející z navrhované strategie činnosti banky podložený reálnými ekonomickými kalkulacemi.

O bankovní licenci může požádat i spořitelní a úvěrové družstvo, pokud zároveň požádá o souhlas se změnou právní formy na akciovou společnost. O obou těchto žádostech vede Česká národní banka společné řízení. Původně spořitelním a úvěrovým družstvem byla například FIO banka, a. s., která o bankovní licenci obdržela v roce 2010.⁸⁰

Velké množství přísných pravidel fungování se neomezuje pouze na vznik banky a udělení bankovní licence, ale banka je jim vystavena po celou dobu své existence. *Tato pravidla se nazývají bankovní regulace a dohled nad jejich dodržování, jakož i vyvozování následků za jejich porušení pak bankovní dohled.*⁸¹ Bankovní dohled je u nás svěřen nezávislé instituci – České národní bance, která jej vykonává v následujících oblastech: správa a řízení bank,

⁷⁸ JÁNOŠÍKOVÁ, P., MRKÝVKA, P., TOMAŽÍČ, I. et al. *Finanční a daňové právo*. Aleš Čeněk, Plzeň, 2009. s. 184

⁷⁹ BAKEŠ, M. a kolektiv. *Finanční právo*. 5. upravené vydání. C. H. Beck, Praha, 2009. s. 475

⁸⁰ Fio banka, a. s. *Historie Fio banky*. [online]. 2013 [cit. 2013-03-18]. Dostupné na <<http://www.fio.cz/spolecnost-fio/o-fio-bance/historie>>

⁸¹ BAKEŠ, M. a kolektiv. *Finanční právo* s. 476

kapitálová přiměřenost, angažovanost, pravidla likvidity, další pravidla obezřetného bankovního podnikání a povinné sdělování informací.⁸²

Striktní požadavky pro udělení bankovní licence, bankovní regulace obsažená v zákonech a bankovní dohled České národní banky jsou prvním a výchozím aspektem ochrany vkladatele. Pokud by neexistovala regulace osob oprávněných přijímat vklady, byly by následné snahy o ochranu vkladatele prakticky neúčinné. Aspekt ochrany klienta je třeba hledat i v § 3 zákona o bankách, který stanoví, že slovo „banka“, jeho překlady nebo slova od nich odvozená smí užívat v obchodní firmě pouze osoba, které byla udělena bankovní licence. Výjimkou zákon stanoví pouze, pokud je zřejmé, že se tato osoba nezabývá poskytováním úvěrů či přijímáním vkladů od veřejnosti.

3.2 Pojištění vkladů

3.2.1 Historický exkurs

První sérii bankrotů peněžních ústavů neprožilo Československo až po Sametové revoluci, ale již v meziválečném období. V roce 1922 to byla Kupecká banka a Moravsko-slezská banka v Brně, v roce 1923 pak Banka Bohemia a Pozemková banka. Do problémů s výplatami vkladů se však v souvislosti s deflační krizí dostalo i několik dalších bank.

Vláda na nastalou situaci reagovala zřízením zvláštního komitétu v čele s ministrem vnitra. Iniciovala rovněž přijetí pěti bankovních zákonů (říjen 1924), na jejichž základě byl vytvořen *Zvláštní fond pro zmírnění ztrát povstalých z poválečných poměrů*. Jeho kuratorium sestavilo sanační plán, který znamenal doslova záchranu pro 27 vesměs malých a středních bank.⁸³

Zde je nutno upozornit, že Československo se tak stalo první zemí na světě, které zřídilo fond pro záchranu bank neschopných vyplácet vklady. Druhou zemí s podobným systémem se staly Spojené státy, ale až o celých deset let později v roce 1934.⁸⁴

Po druhé světové válce byly dekretem prezidenta republiky č. 102/1945 nejprve znárodněny akciové banky a přeměněny na národní podniky. V letech následujících po komunistickém převratu v únoru 1948 role bankovníctví v ekonomice ztrácí na svém plnohodnotném významu. Soukromé subjekty v bankovníctví neexistují a celý bankovní

⁸² Tamtéž

⁸³ VENCOVSKÝ, František. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, 1999, 594 s. ISBN 80-726-5030-0. s. 240

⁸⁴ EDITED BY PIER CARLO PADOAN, Paul A. The structural foundations of international finance: problems of growth and stability. Northampton, MA: Edward Elgar Publishing, 2003. ISBN 18-437-6386-9. s. 117

sektor je státním monopolem.⁸⁵ Krach centrální banky je prakticky vyloučen a o žádné formě pojištění vkladů nemůžeme hovořit.

Porevoluční doba a počátek devadesátých let se vyznačovaly bouřlivým rozvojem podnikání. Legislativa však v mnoha oborech překotnému rozvoji nestačila a výjimkou nebyla ani oblast bankovníctví. Již v roce 1993 se stala nesolventní Kreditní a průmyslová banka, a. s. V souvislosti se zmíněnou bankou se hovoří o „první vytunelované bance v Česku“. Pro úplnost dodejme, že v roce 2010 byl tehdejší generální ředitel banky Antonín Moravec odsouzen za porušování povinnosti při správě cizího majetku k trestu odnětí svobody.⁸⁶

Fond pojištění vkladů byl založen na základě zákona v roce 1994 a svou činnost zahájil v dubnu 1995 (více o Fondu pojištění vkladů v kapitole 3.2.4). Již v tomto roce musel fond řešit krach první banky – Česká banka, a. s.

V roce 2003 zkrachovala zatím poslední česká banka – Plzeňská banka, výplata prostředků z fondu pojištění vkladů byla ukončena až v roce 2008. V roce 2012 vyplácel FPV náhrady za spořitelni a úvěrové družstvo UNIBON.

3.2.2 Význam pojištění vkladů

Revenda uvádí dva základní cíle povinného pojištění vkladů:

- v případě úpadku banky částečně či plně kompenzovat ztráty vkladatelů, na jejichž vklady se pojištění vztahuje („sociální aspekt“);
- a tím zvyšovat důvěryhodnost a následně konkurenční schopnost bank v zemi ve srovnání s nebankovními institucemi, které sice rovněž nabízejí bankovní služby typu úspor, ale pod systém povinného pojištění nespádají nebo se na prostředky u nich vztahuje nižší pojistná ochrana⁸⁷

Povinné pojištění vkladů výrazně snižuje riziko bankovních runů, čímž přispívá ke stabilitě celého bankovního systému.

Je ovšem otázkou, jak by pojištění vkladů mělo být nastaveno. V souvislosti se světovou finanční krizí byl rozsah pojištění zvýšen na 100% vkladů až do výše 100 000 EUR

⁸⁵ NEPOŽITKOVÁ, Ivana. Přechod jedinstupňového bankovního systému na dvoustupňový v České republice. In: *POLITOLOGICA 1*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, s. 83-98. ISBN 80-244-0619-5.

⁸⁶ Šéf první vytunelované banky Moravec dostal 3 roky [online]. Aktuálně.cz. č. 2010 [cit. 2012-12-12]. Dostupné na <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=682073>>

⁸⁷ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7.s. 394

(více v následující kapitole). Každý vkladatel tak má jistotu, že v případě krachu banky či družstevní záložny dostane všechny své úspory zpět. Výrazně se tak snižuje jeho motivace zajímat se o finanční zdraví instituce, které svěřuje své prostředky. V ekonomické teorii se toto chování označuje za „morální hazard“. Chování subjektu je ovlivněno tím, že nemusí nést negativní následky svého jednání.⁸⁸

Morální hazard spojený se 100% rozsahem pojištění vkladů družstevních záložen byl dle mého názoru jednou z příčin krachu spotřebního a úvěrového družstva UNIBON v roce 2011. Strádatelé se stávali členy družstva s vidinou zhodnocení svých úspor ve výši 6% ročně a již se nezajímali o problematickou vlastnickou strukturu družstva a nestandardní úvěry, které družstvo poskytovalo spřízněným firmám. Jsem přesvědčen, že povinné pojištění vkladů bezpochyby plní pozitivní roli v ekonomice. Dle mého názoru by však vhodnějším rozsahem pojištění byla hodnota nižší, než 100% vkladů. Při současném nastavení jsou to v konečném důsledku ti obezřetní a konzervativnější investoři, kteří doplácí na ty preferující vyšší výnos a riziko. Taková nerovnováha odporuje podstatě investování (spoření), kdy vyšší výnos by měl být spojen s vyšší mírou rizika a naopak. Proti absolutní výši 100 000 EUR nemám výhrad.

3.2.3 Právní předpisy

3.2.3.1 Směrnice 94/19/ES a 2009/14/ES o systémech pojištění vkladů

Evropské harmonizaci finančních služeb nepodléhá jen oblast spotřebitelských smluv a úvěrů, kde banka⁸⁹ vystupuje v roli věřitele (aktivní bankovní operace), ale také opačná strana, tedy situace, kdy banka vystupuje jako dlužník (pasivní bankovní operace).

Prvním počinem v této oblasti je směrnice 94/19/ES, která v čl. 3 stanoví, že *každý členský stát zajistí, aby byl na jeho území zaveden a úředně uznán jeden nebo více systémů pojištění vkladů*. Tímto byl položen základ jednotné ochrany pojištění vkladů na území členských států. Směrnice dále obsahuje, v souladu s metodou minimální harmonizace, podmínky vzniku ochrany, rozsah pojištění a informační povinnost vůči klientům.

Transpozice směrnice do jednotlivých národních úprav však neprobíhala všude bez komplikací. Německý Spolkový soudní dvůr řešil případ⁹⁰ klientů peněžního ústavu Bank für Vermögensanlagen und Handel AG, kterému v roce 1997 odňal německý úřad vykonávající

⁸⁸ POLOUČEK, Stanislav. Bankovníctví. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2006, 716 s. ISBN 80-717-9462-7. s. 19

⁸⁹ či jiný věřitel oprávněný poskytovat úvěry

⁹⁰ Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 12. října. 2004, C-222/02

dozor nad úvěrovými institucemi bankovní licenci a dal podnět k zahájení konkurzního řízení. Německo bylo povinno transponovat směrnici 94/19/ES do 1. 7. 1995⁹¹, ale učinilo tak až v roce 1998.

Evropský soudní dvůr, který se věci začal zabývat po podání předběžné otázky Spolkovým soudním dvorem, judikoval, že osobám, jejichž vklady se stanou při potížích úvěrové instituce nedostupnými, je zaručena směrnicí 94/19/ES pouze minimální ochrana, a to i tehdy, kdy je nedostupnost vkladů způsobena nedostatečně účinným bankovním dozorem. Dle názoru soudu byla vyplacená náhrada ve výši 40 000 DM (ekvivalent směrnicí garantovaných 20 000 EUR) v souladu se směrnicí a nelze se domáhat po Spolkové republice Německo další náhrady škody za pozdní transpozici směrnice.

V roce 2008 ve složitém období celosvětové finanční krize rozhodla Rada Evropské unie, že prvořadým úkolem je obnovit řádné fungování finančního sektoru. Cíle mělo být dosaženo úpravou právních předpisů upravujících systém pojištění vkladů novou směrnicí 2009/14/ES, která byla přijata za českého předsednictví Radě Evropské unie v březnu 2009.

Nejvýznamnější změny spatřuji ve změně článku 7, kdy dochází ke zvýšení částky pojištění vkladů na 50 000 EUR, potažmo 100 000 EUR nejpozději ke dni 31. 12. 2010 . Zároveň je ve zmíněném článku zrušen odstavec 4, čímž je rozšířen rozsah pojištění na 100 % vkladu. Dále došlo v článku 10 k výraznému zkrácení lhůty pro výplatu náhrad na 20 pracovních dní. Tato trojice nejvýznamnějších změn dle mého názoru výrazně posílila ochranu vkladu a rozhodně přispěla k naplnění cíle stanovenému Radou Evropské unie. Jaké nebezpečí může vyplývat z plného rozsahu pojištění vkladů, pojednávám v kapitole 3. 2. 2.

3.2.3.2 Zákon č. 158/1989 Sb., o bankách a spořitelnách

Tento zákon byl schválen 13. prosince 1989 a v účinnost vstoupil k 1. 1. 1990. Zákon byl sice připravován ještě „předlistopadovou“ vládou, ale reagoval na společenské změny a reformy bankovníctví provedené v druhé polovině osmdesátých let v jednotlivých zemích východního bloku. Po Maďarsku, Polsku, Bulharsku i Rumunsku měl být i v Československu nahrazen jednostupňový bankovní systém systémem dvoustupňovým. *Konkurence mezi bankami měla být podpořena možností svobodné volby banky. Delimitací Státní banky československé k 1. 1. 1990 došlo k založení dvou nových bank – Komerční banky Praha, s. p.*

⁹¹ článek 14 směrnice 94/14/ES

ú. a Všeobecné úverové banky Bratislavy s. p. ú.⁹² Vedle nich působí v tehdejší Československu ještě 3 komerční banky.

Pro ochranu klienta banky je důležitý § 12 zákona, který stanoví, že za vklady a jiné majetkové hodnoty fyzických osob uložené u státních peněžních ústavů, jakož i za úroky z vkladů fyzických osob u státních peněžních ústavů ručí stát.

Ač byl zákon č. 158/1989 Sb., o bankách a spořitelnách přelomovým, stále vycházel ze zásad centrálně plánované ekonomiky a tak byl již za dva roky nahrazen novým zákonem.

3.2.3.3 Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách

V původním znění upravoval ochranu vkladů § 44. *Do doby nabytí účinnosti právní úpravy pojištění vkladů a úroků z vkladů fyzických osob bankami ručí za vklady těchto osob Česká a Slovenská Federativní Republika u vkladů uložených u Komerční banky Praha, Všeobecné úverové banky Bratislava, Živnostenské banky Praha a Investiční banky Praha; Česká republika u vkladů uložených u České státní spořitelny Praha; Slovenská republika u vkladů uložených u Slovenské státní spořitelny Bratislava.* Ručení se vztahovalo i na úroky z těchto vkladů.

Novelou provedenou zákonem č. 156/1994 Sb. byla do zákona o bankách vložena úprava pojištění vkladů prostřednictvím Fondu pojištění vkladů, kterému je v této práci věnována samostatná podkapitola 3.2.4.

Prostřednictvím novelizací zákona o bankách byli dodatečně odškodněni klienti několika zkrachovalých bank. Přechodná ustanovení, respektive bod 5 článku II. zákona č. 16/1998 Sb. stanovil, že Fond pojištění vkladů vyplatí fyzickým a právnickým osobám, které byly vkladateli České banky, a. s. dodatečnou náhradu do výše 4 mil. Kč. Tento postup zákonodárce opakoval i u klientů zkrachovalých bank Pragobanka, a. s., Universal banka, a. s. a Moravia banka, a. s., když v přechodných ustanoveních zákona č. 319/2001 Sb. přiznal dodatečnou náhradu do výše 4 mil. Kč. i jim.

Stejný postup byl zvolen i pro dodatečné odškodnění klientů Plzeňské banky, a. s., Kreditní banky Plzeň, a. s. a Union banky, a. s., když do přechodných ustanovení zákona č. 319/2001 Sb. byly zákonem č. 443/2006 Sb. vloženy obchodní firmy těchto bank. Ustanovení o dodatečném odškodnění klientů bylo ve druhém čtení vloženo pozměňovacím návrhem poslance Martina Doktora do novely zákona o zrušení Fondu národního majetku. Tuto

⁹² NEPOŽITKOVÁ: *Přechod jednostupňového...*, s. 85

poslanci velmi oblíbenou techniku „zákonných přílepků“, kdy se do zákona v průběhu legislativního procesu „zamíchají“ zcela nesouvisející právní normy, řešil až Ústavní soud. Ten ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 nezkoumal obsahovou stránku věci, ale pouze legislativní postup přijetí předmětného zákona. Ústavní soud prohlásil, že napadená část zákona nebyla Poslaneckou sněmovnou přijata ústavně předepsaným způsobem a ustanovení o odškodnění klientů zmíněných tří bank zrušil.

Poslední jmenovanou novela zákona je problematická i z hlediska jejího obsahu. Dodatečné náhrady mají být vyplaceny nejen drobným vkladatelům, ale v případě náhrad za Kreditní banku Plzeň, a. s. i České pojišťovně, a. s., která dobrovolně dříve klienty zkrachovalé banky odškodnila. Takové jednání lze označit za poskytnutí tzv. nedovolené veřejné podpory ve smyslu čl. 87 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství. Odškodnění klientů jde dále nad rámec ochrany poskytnuté jim v dané době zákonem. V principu je tak porušen zákaz retroaktivity. Navíc se jedná o neplánovaný výdaj ve výši 3,84 mld., což výrazně sníží rezervy Fondu pojištění vkladů.

Na druhou stranu je třeba zmínit, že situace drobných klientů zkrachovalých bank se chybou poslanců stala ještě žalostnější. Konkursní řízení s Union bankou, a. s. bylo zahájeno dne 29. 5. 2003 a trvá tedy již 10 let.

Pro úplnost dodejme, že po dobu účinnosti zákona o bankách byly pro vyplácení dodatečných náhrad voleny i jiné způsoby, např. vyplacení náhrady Českou národní bankou, nebo soukromým subjektem – Českou pojišťovnou, a. s., v případě Kreditní banky Plzeň.

Novelou zákona o bankách č. 319/2001 Sb. účinnou od 7. září 2001 byla provedena harmonizace zákona se Směrnicí 94/19/ES. Pozitivně právní označení institutu pojištění vkladů bylo nahrazeno přesnějším a právní podstatu lépe vyjadřujícím názvem pojištění pohledávek z vkladů.⁹³

Další významná novelizace proběhla zákonem č. 319/2006 Sb. od jehož účinnosti se pojištění vkladů vztahuje i na klienty družstevních záložen (čímž byl nahrazen dosavadní Zajišťovací fond družstevních záložen).

⁹³ BAKEŠ: *Finanční právo...*

3.2.4 Fond pojištění vkladů

Pojištění vkladů v České republice zajišťuje Fond pojištění vkladů, který byl založen zákonem č. 156/1994 Sb. Jeho činnost je upravena zákonem č. 21/1992, o bankách v §§ 41a až 41o. Fond pojištění vkladů se zapisuje do obchodního rejstříku a zápis má deklaratorní povahu. Zákon výslovně uvádí, že se nejedná o státní fond ve smyslu zákona č. 576/1990 Sb. o pravidlech hospodaření s rozpočtovými prostředky České republiky a obcí v České republice. Peněžní prostředky, které byly Fondu pojištění vkladů odvedeny, může bezpečným způsobem investovat na finančním trhu. Nepostačují-li prostředky k vyplacení zákonem stanovených náhrad, může si naopak na trhu peněžní prostředky obstarat. V tom případě je povinen dbát na to, aby podmínky, za kterých jsou peněžní prostředky Fondu pojištění vkladů poskytnuty, byly co nejvýhodnější. Fond je členem Evropského fóra pojistitelů vkladů a Mezinárodní asociace pojistitelů vkladů.

3.2.4.1 Předmět pojištění a výše náhrady

Pojištěny jsou veškeré pohledávky z vkladů včetně úroků vedených při splnění požadavků na identifikaci stanovených v odstavci 3 v české měně nebo v cizí měně, evidovaných jako kreditní zůstatky na účtech či vkladních knížkách nebo potvrzených vkladovým certifikátem, vkladním listem či jiným obdobným dokumentem.⁹⁴ „Pojištěnou pohledávkou“ jsou stejně tak i prostředky, které v rozhodné době zůstaly v dispozici banky coby „peníze na cestě“, tedy prostředky na cestě na účet nebo z účtu (zpravidla v rámci platební transakce).⁹⁵ K 13. únoru 2013 spravoval fond 24,7 mld. Kč.⁹⁶

Pojištění se naopak nevztahuje na pohledávky z vkladů bank, zahraničních bank, finančních institucí, zdravotních pojišťoven a státních fondů. Pojištěny dále nejsou pohledávky z vkladů, které je banka oprávněna zčásti zahrnout do svého kapitálu (podřízený dluh).

⁹⁴ §41c zákona č. 21/1992 Sb., o bankách

⁹⁵ PIHERA, Vlastimil. *Zákon o bankách: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, 499 s. ISBN 978-807-4003-899. s. 372

⁹⁶ FOND POJIŠTĚNÍ VKLADŮ. *Celková částka ve správě Fondu pojištění vkladů se přiblížila k 25 miliardám korun*. [online]. 2013-02-13 [cit. 2013-02-24]. Dostupné na <<http://www.fpv.cz/cs/aktuality/celkova-castka-ve-sprave-fondu-pojisteni-vkladu-se-priblizila-k-25-miliardam-korun-cilem-je-postupne-zvysit-rezervu-fondu-az-na-1-5-objemu-pojistenych.html>>

Vývoj výše pojištění je shrnut v následující tabulce.

Novela zákonem	Účinnost	Absolutní výše pojištění	Relativní výše pojištění
č. 156/1994 Sb.	29. 7. 1994	100 000 Kč	80 %
č. 16/1998 Sb.	6. 2. 1998	300 000 Kč	80 %
č. 165/1998 Sb.	1. 9. 1998	400 000 Kč	90 %
č. 319/2001 Sb.	7. 9. 2001	25 000 EUR	90 %
č. 433/2008 Sb.	15. 12. 2008	50 000 EUR	100 %
č. 156/2010 Sb.	31. 12. 2010	100 000 EUR	100 %

Tabulka č. 1 – Vývoj výše poskytovaných náhrad za vklady

Ekvivalent limitu v českých korunách se přepočte podle kurzu devizového trhu vyhlášeného Českou národní bankou k rozhodnému dni. Rozhodným dnem se rozumí den, kdy Fond pojištění vkladů obdrží od České národní banky nebo orgánu bankovního dohledu zahraničního státu.

Nejvyšší soud dovodil, že délka promlčecí doby pro uplatnění pohledávky na zaplacení příspěvků Fondu pojištění vkladů činí tři roky.⁹⁷

Nejpozději do 12 pracovních dnů musí Fond pojištění vkladů stanovit den zahájení, místo a způsob vyplacení náhrad, vhodným způsobem je uveřejnit a zároveň o této skutečnosti informovat Ministerstvo financí a Českou národní banku. Nejpozději do 20 pracovních dnů od rozhodného dne musí být schopen vyplatit oprávněným osobám náhradu. Náhrady se v praxi vyplácí prostřednictvím poboček jiné banky. V minulosti se náhrady za zkrachovalou Union Banku, a. s. i spořitelni a úvěrové družstvo UNIBON vyplácely na pobočkách GE Money Bank, a. s.

3.2.4.2 Příspěvek do fondu

Do Fondu pojištění vkladů povinně přispívají banky, družstevní záložny a stavební spořitelny. Banky a družstevní záložny přispívají 0,04% a stavební spořitelny 0,02% z průměru objemu pojištěných pohledávek z vkladů za příslušné kalendářní čtvrtletí. Příspěvek je splatný do konce kalendářního měsíce následujícího po příslušném kalendářním čtvrtletí.

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 8. 2011, sp. zn. 29 Cdo 815/2009

Cílem Fondu pojištění vkladů je dosáhnout objemu prostředků ve výši 1,5 % celkového objemu pohledávek z vkladů pojištěných u FPV.⁹⁸ Po dosažení tohoto objemu prostředků se snižují povinné příspěvky bank, družstevních záložen na 0,01 % a stavebních spořitelén na 0,005 % z průměru objemu pojištěných pohledávek.

3.3 Bankovní tajemství

Za počátky moderního bankovního tajemství můžeme označit švýcarskou právní úpravu z první poloviny třicátých let. Meziválečné období bylo pro švýcarské bankovníctví velmi složité. Muselo se vypořádat nejen s dopady velké hospodářské krize, ale také s faktem, že téměř polovina vkladů švýcarských bank byla na počátku třicátých let zablokována v Německu po vyhlášení tamního „bankovního moratoria“ po řadě runů na německé banky.⁹⁹ Reakcí na tuto situaci bylo vydání bankovního zákona¹⁰⁰ z roku 1934. Ten v § 47 stanoví, že zaměstnanec banky, který hrubě poruší povinnosti mlčenlivosti o údajích bankovních klientů, může být odsouzen k trestu odnětí svobody až na 6 měsíců nebo mu bude uložena pokuta do výše 20 000 CHF.

3.3.1 Unijní legislativa

Již v druhé polovině sedmdesátých let je přijata tzv. první bankovní směrnice č. 77/780/EHS. Tato směrnice poskytla členským státům základ pro automatickou výměnu informací mezi členskými státy k daňovým účelům a byla na ní vybudována následná unijní bankovní legislativa. Článek dvanáct směrnice stanoví členským státům zajistit, aby všechny osoby zaměstnané nyní nebo v minulosti finančními institucemi¹⁰¹ byly vázány mlčenlivostí o skutečnostech, o kterých se dozvěděly v souvislosti s výkonem svého povolání. Pro zajímavost uvedme, že uvedená směrnice vedla k přijetí první formální psané úpravy bankovního systému ve Velké Británii¹⁰². K rozšíření povinnosti mlčenlivosti došlo článkem 16 druhé bankovní směrnice č. 89/646/EHS z 15. prosince 1989.

Jako poslední uvedme směrnici 2003/48/ES o zdanění příjmů z úspor v podobě úrokových plateb, která je ve vztahu k bankovnímu tajemství významná zakotvením povinnosti platebního zprostředkovatele poskytnout daňovým úřadům ostatních zemí následující

⁹⁸ FOND POJIŠTĚNÍ VKLADŮ: *Celková částka...*

⁹⁹ VOGLER, Robert. *Swiss Banking Secrecy: Origins, Significance, Myth*. Zurich: Association for Financial History, 2006. 7. ISBN 3-95227-7-2. s. 26

¹⁰⁰ V originále „Bundesgesetz über die Banken und Sparkassen“

¹⁰¹ směrnice používá v anglickém jazyce výraz „credit institution“, kterou v článku 1 označuje instituci oprávněnou přijímat vklady a poskytovat úvěry

¹⁰² Jedná se o Banking Act z roku 1979

informace: totožnost a bydliště fyzické osoby, její číslo účtu a informaci o předmětné úrokové platbě.

3.3.2 Úprava v zákoně o bankách

Bankovnímu tajemství je v tuzemské právní úpravě věnován § 38 zákona o bankách. Dle tohoto ustanovení se *na všechny bankovní obchody, peněžní služby bank, včetně stavů na účtech a depozit, se vztahuje bankovní tajemství*. Dle Pihery význam tohoto ustanovení nespočívá ani tak v tom, že by jím byl institut bankovního tajemství založen, ale v jeho uznání coby relevantní skutečnosti z hlediska veřejnoprávní regulace.¹⁰³

Dle zákona o bankách se bankovní tajemství vztahuje na všechny bankovní obchody. Ty bychom mohli definovat jako *všechna právní jednání, jimiž banky podporují výrobu, oběh a rozdělení hospodářských statků*.¹⁰⁴

Úpravu mlčenlivosti zaměstnanců banky, členů statutárních orgánů a dozorčí rady upravuje § 39 zákona o bankách. Povinnosti mlčenlivosti jsou tyto osoby zproštěny pouze ze zákonem stanovených důvodů. Skončení pracovního vztahu nemá za následek zánik povinnosti mlčenlivosti.

3.3.2.1 Průlomky do bankovního tajemství

Bankovní tajemství neplatí absolutně a Dvořák uvádí dva okruhy výjimek z něj. Prvním jsou *výjimky stanovené zákonem a výjimky vyplývající z výslovného souhlasu klienta s tím, že banka o něm může poskytnout vymezené informace třetím osobám*.¹⁰⁵ Za porušení bankovního tajemství ze zákona se nepovažuje výměna informací bez souhlasu klienta mezi Českou národní bankou a orgány bankovního dohledu a dále poskytnutí informací na základě písemného vyžádání soudu pro účely občanského soudního řízení, orgánu činného v trestním řízení za podmínek stanovených trestním řádem či správce daně za podmínek podle daňového řádu. Další zákonné průlomky do bankovního tajemství stanovuje §38 odst. 3 písm. d) až l).

A contrario k návěti ustanovení §38 odst. 3 lze dovodit, že v jiných případech může banka s informacemi o klientovi nakládat pouze tehdy, pokud má jeho výslovný souhlas. Například přijetím obchodních podmínek Raiffeisenbank, a. s., uděluje klient bance souhlas s předáním informací, na které se může vztahovat bankovní tajemství, postupníkovi, který za banku

¹⁰³ PIHERA: *Zákon o bankách...* s. 337

¹⁰⁴ BARÁK, J. a kol. *Zákon o bankách. Komentář a předpisy související*. Praha : Linde Praha, a. s., 2003, s. 169

¹⁰⁵ DVOŘÁK P. *Bankovnictví pro bankéře a klienty*. 3. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2005, s. 276

vymáhá nesplacené pohledávky.¹⁰⁶ Dle mého toto ustanovení jen dokazuje, jak je důležité, si všeobecné smluvní podmínky přečíst. Klient se tak vyvaruje překvapení, kdy po něm dlužnou pohledávku místo banky vymáhá pro něj neznámá společnost.

Banka se v souvislosti se svou činností dozvídá o klientovi řadu informací, z nichž velkou část může klient považovat za citlivé. Údaje o stavu financí na svém účtu, výši hypotéky, čerpané úvěry, záznamy o tom, kde a kolik klient platil svou platební kartou, jsou údaje, jež by měla banka adekvátním způsobem chránit. Bankovní tajemství považují za důležitou součást ochrany drobného klienta finančních služeb.

¹⁰⁶ Raiffeisenbank, a. s. *Všeobecné obchodní podmínky*. [online]. 2008-11-01 [cit. 2013-03-14]. Dostupné na <<http://www.rb.cz/attachements/pdf/obecne-dokumenty/vop/vop-web-oe-co48-01-08-new.pdf>> s. 7

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo analyzovat současný stav veřejnoprávní ochrany drobného klienta finančních služeb. Ač není možné v práci tohoto rozsahu pojmout všechny aspekty, které právo poskytuje, věřím, že se mi podařilo ve vymezené oblasti podat ucelený pohled na zkoumanou problematiku.

V první kapitole definuji drobného klienta finančních služeb. Jelikož se nejedná o jednoznačný pojem, který navíc nezná ani současná legislativa, je třeba jej pro potřeby této práce podřadit pod pojem spotřebitel. Dále v kapitole vymezuji možné oblasti finančních služeb, ve kterých se ochrana drobného klienta finančních služeb uplatní, a vybírám nejdůležitější části, kterými se tato práce zabývá.

Následuje podrobná analýza ochrany drobného klienta, který čerpá spotřebitelský úvěr. Zabývám se vlivem unijní legislativy, především transpozicí sekundární legislativy do českého právního řádu. Podávám široký přehled vývoje ochrany klienta čerpajícího spotřebitelský úvěr a zmiňuji také změny obsažené v novele zákona o spotřebitelském úvěru účinné k 25. únoru 2013. Je zajímavé sledovat, jak zákon reaguje na praktiky úvěrových predátorů a posiluje ochranu drobného klienta finančních služeb na poli spotřebitelských úvěrů.

Zmiňuji stěžejní rozhodnutí německého spolkového soudu, který prohlásil poplatek za vedení úvěrového účtu u hypoték jako nezákonný. Poplatková politika bank je velmi aktuální téma a zájem médií o vyhledávání nejabsurdnějšího poplatku vybíraný bankami to jen potvrzuje. Jsem zvědav, zdali se podobného meritorního rozhodnutí dočkáme i ze stran českých soudů a jak na něj zareagují banky. V oblasti regulace maximální výše RPSN jsem vyjádřil svůj odpor ke striktní regulaci této oblasti a z důvodů v práci zmíněných takovou regulaci nepovažuji za prospěšnou.

Pro další výzkum problematiky by stálo za zvážení, jestli se neinspirovat unijní regulací roamingu, který v příslušné kapitole zmiňuji, a nezavést podobnou regulaci bankovních poplatků. Případně nabízím k diskuzi uzákonění volné přenositelnosti bankovního čísla účtu, podobně jako je tomu u telefonních čísel.

Následuje kapitola analyzující veřejnoprávní ochranu drobného vkladatele. V opatření přijímat vklady bankou či jinou finanční institucí spatřuji výchozí bod ochrany vkladatele. Pokud by nebyl trh vkladů regulován, neměla by žádná ochrana vkladů samotných smysl. Největší pozornost v této kapitole věnuji institutu pojištění vkladů. Začínám historickým nástinem, kde bych především zvýraznil skutečnost, že to bylo meziválečné Československo, které jako první podobný institut legislativně upravilo. Není bez zajímavosti, že druhý podobný systém zavedly Spojené státy až o deset let později. Úprava pojištění vkladů je již po řadu let upravena na unijní úrovni, o čemž podávám ucelený přehled. Neopomím ani zmínit vývoj výše maximální výše pojištění. V souvislosti s relativní výší pojištění se zabývám otázkou, je-li vhodné, aby stát garantoval vyplacení stoprocentní náhrady vkladů, a jaká rizika z takové úpravy plynou.

Dle mého názoru pod ochranu vkladatele nespadá jen ochrana jeho peněz, ale také ochrana jeho osobnosti a citlivých informací spojených s jeho vkladem. Z tohoto důvodu řadím mezi instituty ochrany i bankovní tajemství.

Ochrana drobného klienta finančních služeb je bezpochyby téma aktuální a dynamicky se vyvíjející. Doufám, že má práce usnadní čtenáři orientaci v této problematice.

Bibliografie

Knižní publikace, monografie

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Praha: Paseka, 1998. ISBN 80-720-3117-1.

BAKEŠ, M. a kolektiv. *Finanční právo.* 5. upravené vydání. C. H. Beck, Praha, 2009.

BARÁK, J. a kol. *Zákon o bankách. Komentář a předpisy související.* Praha: Linde Praha, a. s., 2003

DVOŘÁK P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty.* 3. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2005, 663 s.

DVOŘÁK, T., *Družstevní právo.* 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, 414 s.,

GRAEBER, David. *Debt the first 5,000 years.* New York: Melville House. ISBN 978-161-2190-983. 534 s.

HOWELLS, Geraint, SCHULZE Reiner. *Modernising and harmonising consumer contract law.* Munich: Sellier European Law Publishers, 2009, 322 s., ISBN 38-665-3082-9

JÁNOŠÍKOVÁ, P., MRKÝVKA, P., TOMAŽÍČ, I. et al. *Finanční a daňové právo.* Aleš Čeněk, Plzeň, 2009.

KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál.* 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2010, 266 s. ISBN 978-80-247-3583-2

LEWITT, Steven D., DUBNER, Stephen J.: *Špekonomie aneb Freakonomics.* Praha: Alfa Publishing, 2006. 158 s.

EDITED BY PIER CARLO PADOAN, Paul A. *The structural foundations of international finance: problems of growth and stability.* Northampton, MA: Edward Elgar Publishing, 2003. ISBN 18-437-6386-9.

PIHERA, Vlastimil. *Zákon o bankách: komentář.* 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, 499 s. ISBN 978-807-4003-899.

POLOUČEK, Stanislav. *Bankovníctví*. Praha: C. H. Beck, 2006, 716 s. ISBN 80-717-9462-7.

REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7.

SCHULTE - NÖLKE, H. a kol. *EC Consumer Law Compendium: The consumer acquis and its transposition in the member state*. Munich: Sellier, European Law Publisher, 2008. 529 s.

VENCOVSKÝ, František. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*. 1.vyd. Praha: Bankovní institut, 1999, 594 s. ISBN 80-726-5030-0

WACHTLOVÁ, L., SLANINA, J.: *Zákon o spotřebitelském úvěru. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 346 s.

Odborné články a akademické práce

DOHNAL, Jakub. *Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských úvěrech*. Olomouc, 2012. disertační práce (Ph.D.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Právnická fakulta

HRUDA, Ondřej. Poplatek za vedení úvěrového účtu - mají mít i české banky důvod k obavám? *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 2, s. 57

HULMÁK, Milan. Nový zákon o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2010, č. 9

NEPOŽITKOVÁ, Ivana. Přejít z jednoetapového bankovního systému na dvoustupňový v České republice. In: *POLITOLOGICA 1*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, s. 83-98. ISBN 80-244-0619-5.

PELANTOVÁ, P. Škvára na pár dní. Za babku. *Euro*, 2012, č. 3, s. 30-31

SADECKÝ, Lukáš. Rozhodování sporů ze spotřebitelských smluv po novele zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck. 2012, č. 5, s. 153

VOGLER, Robert. *Swiss Banking Secrecy: Origins, Significance, Myth*. Zurich: Association for Financial History, 2006. 7. ISBN 3-95227-7-2. str. 26

ZÁMEČNÍK, M. Rychlé půjčky od výplaty k výplatě. *Euro*, 2012, č. 34, s. 22-23

Judikáty

Nález Ústavního soudu ze dne 5. 10. 2011, sp. zn. II. ÚS 2164/10

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 12. 5. 2009, sp. zn. 10 Ca 320/2007-46

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1484/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2007, sp. zn. 33 Odo 234/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2007, sp. zn. 32 Odo 1726/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 8. 2011, sp. zn. 29 Cdo 815/2009

Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 27. června 2000, *Grupo Editorial SA proti Rocio Murciano Quintero a Salvat Editores SA proti José M. Sanchez Pradesovi, José Luis Copano Badillovi, Mohammed Berroanemu a Emilio Vinas Felixovi*, C - 240/98 až 244/98 Océano

Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 7. května 2002, *Komise v. Švédsko*, C - 478/99

Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 4. března 2004, C-264/02 Cofinoga

Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 12. října 2004, C-222/02

Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 25. října 2005, *Crailsheimer Volksbank eG proti Klausu Conradsovi Franku Schulzkemu a Petře Schulzke-Lösche, Joachimmu Nitschkemu*, C - 229/04

Soudní dvůr: Rozsudek ze dne 27. dubna 2006, *Elisa María Claro proti Centro Móvil Milenium SL.*, C - 168/05

Internetové stránky

ATKINSON, A. and MESSY F., *Measuring Financial Literacy: Results of the OECD* [online], OECD Publishing. 26. března 2012 [cit. 2012-12-12] Dostupné na <http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/measuring-financial-literacy_5k9csfs90fr4-en>

CECHL, Pavel. *Polovina spotřebitelských úvěrů klame. Padly statistické pokuty*. Týden.cz [online]. 2013-02-21 [cit. 2013-03-16]. Dostupné na <http://www.tyden.cz/rubriky/byznys/osobni-finance/polovina-spotrebitelskych-uveru-klame-padly-statisticove-pokuty_261825.html>

Česká národní banka. *Měnověpolitické nástroje - změny v roce 2012* [online]. 2013 [cit. 2013-02-22]. Dostupné na <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/tabulka2012.html>

ČSOB, a. s. *Sazebník pro fyzické osoby - občany*. [online]. 2013-02-01 [cit. 2013-02-19]. Dostupné na <<http://www.csob.cz/cz/Csob/Sazebniky/Stranky/Sazebnik-pro-fyzicke-osoby-obcany.aspx>>

ČSOB, a. s. *Všeobecné obchodní podmínky*. [online]. 2011-02-01 [cit. 2012-12-14]. Dostupné na <<http://www.csob.cz/cz/csob/Obchodni-podminky/Stranky/Vseobecne-obchodni-podminky.aspx>>

Fio banka, a. s. *Historie Fio banky*. [online]. 2013 [cit. 2013-03-18]. Dostupné na <<http://www.fio.cz/spolecnost-fio/o-fio-bance/historie>>

FOND POJIŠTĚNÍ VKLADŮ. *Celková částka ve správě Fondu pojištění vkladů se přiblížila k 25 miliardám korun*. [online]. 2013-02-13 [cit. 2013-02-24]. Dostupné na <<http://www.fpv.cz/cs/aktuality/celkova-castka-ve-sprave-fondu-pojisteni-vkladu-se-priblizila-k-25-miliardam-korun-cilem-je-postupne-zvysit-rezervu-fondu-az-na-1-5-objemu-pojistenych.html>>

FRÁNEK, Tomáš. *Konec poplatků za půjčky. Soud je bankám zakázal*. [online]. Aktuálně.cz 2011-09-22 [cit. 2013-02-19]. Dostupné na <<http://aktualne.centrum.cz/finance/penize/clanek.phtml?id=714948>>

FREIWALDOVÁ, Pavla. *Místo slíbené půjčky zaplatí přes devět tisíc za telefon*. [online] IDnes.cz. 2013-03-15 [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/podvody-poskytovatelu-nebankovnich-pujcek-fe8-/viteze.aspx?c=A130313_144305_viteze_zuk

GE Money Bank, a. s. *Všeobecné obchodní podmínky*. [online]. 2012-01-01 [cit. 2012-12-14]. Dostupné z: <http://www.gemoney.cz/documents/cz/GEMB-VOP-2012-01-01.pdf>

CHYTILOVÁ, Dana. *Kdo vydělá na předčasném splacení úvěru? Banka, nebo vy?* [online]. 2006 [cit. 2013-02-23]. Dostupné na <<http://www.penize.cz/18163-kdo-vydela-na-predcasnem-splaceni-uveru-banka-nebo-vy>>

MAREŠ, David. *Nastává úsvit omezení poplatkového byznysu českých bank?* [online] ELAW.cz. 2013-02-11 [cit. 2013-02-19]. Dostupné na <<http://www.elaw.cz/obcanske-pravo/749-nastava-usvit-omezeni-poplatkoveho-byznysu-ceskych-bank.html>>

MEJSTRÍK, Michal a Petr TEPLÝ. *Navigátor bezpečného úvěru*. [online]. Fakulta sociálních věd UK, 2012 [cit. 2012-12-10]. Dostupné na <<http://navigatoruveru.cz/dokumenty/Studie.pdf>>

NĚMEC, Petr. *Kauza POPLATEK: Získán první bod, avšak o vítězi není stále rozhodnuto* [online]. 2012-09-19 [cit. 2013-02-20]. Dostupné na <<http://www.bankovnipoplatky.com/kaucha-poplatek-ziskan-prvni-bod-avsak-o-vitezi-neni-stale-rozhodnuto-18476.html>>

NĚMEC, Petr. *Proč se soudím o 50 Kč?* [online] Blog.Respekt.cz. 2012-09-04 [cit. 2013-02-19]. Dostupné na <<http://nemecpetr.blog.respekt.ihned.cz/c1-57324200-proc-se-soudim-o-50-kc>>

Raiffeisenbank, a. s. *Všeobecné obchodní podmínky*. [online]. 2008-11-01 [cit. 2013-03-14]. Dostupné na <<http://www.rb.cz/attachements/pdf/obecne-dokumenty/vop/vop-web-oe-co48-01-08-new.pdf>>

Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k zákonu č. 367/2000*, Sněmovní tisk 465/0 [online]. Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna, Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=465&CT1=0>>

Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k zákonu č. 43/2013*. Sněmovní tisk 781/0 [online]. Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna, Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=781&O=6>>

Vláda České republiky. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o spotřebitelském úvěru*. Sněmovní tisk 1055/0 [online]. Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna, Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=1055>>

Záložna CREDITAS, spořitelní družstvo *Všeobecné obchodní podmínky*. [online]. 2012-11-01 [cit. 2012-12-14]. Dostupné z: <https://www.creditas.cz/soubory/fcbe/CREDITAS-vseobecne-obchodni-podminky-od-1-11-2012.pdf>

Šéf první vytunelované banky Moravec dostal 3 roky [online]. Aktuálně.cz. č. 2010 [cit. 2012-12-12]. Dostupné na <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=682073>>

Právní předpisy

Nařízení evropského parlamentu a rady (ES) č. 717/2007 ze dne 27. června 2007 o roamingu ve veřejných mobilních telefonních sítích ve Společenství a o změně směrnice 2002/21/ES

Nařízení evropského parlamentu a rady (ES) č. 544/2009 ze dne 18. června 2009, kterým se mění nařízení (ES) č. 717/2007 o roamingu ve veřejných mobilních telefonních sítích ve Společenství a směrnice 2002/21/ES o společném předpisovém rámci pro sítě a služby elektronických komunikací

Nařízení evropského parlamentu a rady (EU) č. 531/2012 ze dne 13. června 2012 o roamingu ve veřejných mobilních komunikačních sítích v Unii

Směrnice 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory

Směrnice rady 87/102/EHS ze dne 12. února 1987 o sblížení zákonů a dalších právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru ve znění pozdějších novelizací

Směrnice 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy

Směrnice 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách

Směrnice rady 2008/48/ES ze dne 22. května 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách

Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení

Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru

Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí

Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích

Zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech

Zákon č. 158/1989 Sb., o bankách a spořitelnách

Zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

Shrnutí

Cílem diplomové práce s názvem Veřejnoprávní ochrana drobného klienta finančních služeb je analýza současného právního stavu v této oblasti. Práce je členěna do tří kapitol. První vymezuje rozsah práce a zkoumané oblasti. Následuje kapitola zaměřená na ochranu klienta finanční instituce čerpajícího spotřebitelský úvěr. Je podán výklad jednotlivých směrnic dotýkající se úpravy spotřebitelského úvěru a následuje přehled jejich transpozice do vnitrostátní úpravy. Práce označuje největší přínosy jednotlivých novelizací. V poslední kapitole autor vyjmenovává podmínky, které zákon stanovuje pro nakládání s vklady klientů. Stěžejní část kapitoly podává výklad o historickém vývoji a současné podobě pojištění vkladů. Ochranu vkladatele uzavírá pojednání o bankovním tajemství.

Summary

The aim of the thesis called Public Protection of Small Client in Financial Services is to analyse current state of law in this area. The work is divided into three chapters. The first chapter specifies the analysed area and the contents of the work. The following chapter focuses on protection of client of financial institution using consumer credit.

The explanation of particular directives of consumer credit is followed by the overview of directives' transposition into municipal law. The work gives an account of important benefits of particular amendments.

The state conditions for treating with clients deposits are enumerated in the last chapter. Key part of the chapter deals with the historical development and current state of deposit insurance. Banking secrecy closes the topic of client protection.

Klíčová slova

pojištění vkladů, spotřebitelský úvěr, fond pojištění vkladů, ochrana klienta banky

Key words

deposit insurance, consumer credit, deposit insurance fund, bank client protection